

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اداره کل پیش و آموزش سما

مقدمه

وحدت شیعه و سنی از اصولی‌ترین شعارهایی است که امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و استاد شهید مرتضی مطهری در طول این سالها بر آن تأکید کرده‌اند. وحدت شیعه و سنی در نزد این بزرگواران برای جمهوری اسلامی یک تاکتیک نیست، بلکه یک اصل مهم قرآنی و اسلام است. در گذشته، اختلاف فرقه‌های اسلامی در حد اختلاف فکری و علمی مطرح بودند اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی در حد اختلاف فکری و علمی مطرح بود، اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی، این اختلاف از نظر کمی و کیفی به صورت توطئه‌ای جهانی از سوی استکبار و ایادی آنها درآمد.

مراد این بزرگواران از وحدت شیعه و سنی، رفتار عقلایی مسلمانان شیعه و سنی در برابر دشمن مشترک است. معنای وحدت آن نیست که عالمان شیعه و سنی دست از اصول فکری خویش بردارند، بلکه مراد، هماهنگی، یک‌نوایی، و هم‌صدایی در برابر استکبار جهانی است. معنای وحدت شیعه و سنی آن است که این دو گروه همسو حرکت کنند، به یکدیگر یاری رسانند و سرمایه‌های خویش را علیه یکدیگر به کار نبرند.

اداره و ش

اداره ل و ش و آ و ش ما

اداره کل پژوهش و آموزش سما

فهرست

- ۴..... شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه امام خمینی (ره)
- ۷..... مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه امام خمینی (ره)
- ۷..... اعتصام به حبل‌الله
- ۹..... تاریخچه ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی
- ۱۱..... احتراز شیعه و سنی از ایجاد اختلاف
- ۱۴..... تفرقه، عامل ذلت مسلمین
- ۱۷..... وحدت، منشأ آسینا پذیری ملت
- ۲۰..... شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
- ۲۳..... مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه مقام معظم رهبری
- ۲۳..... وحدت اسلامی
- ۲۳..... وحدت امت اسلامی
- ۲۶..... وحدت و حاکمیت اسلام
- ۲۷..... وجود مقدس پیامبر ﷺ محور وحدت عالم اسلام
- ۲۸..... وحدت اسلامی و عملی کردن آن
- ۲۸..... مشاهده دست استعمار در اختلاف میان ملت‌های مسلمان
- ۲۹..... رسول الله ﷺ نقطه ایجاد وحدت
- ۲۹..... قرآن و وحدت
- ۳۰..... امیر المؤمنین علیه السلام نقطه وحدت
- ۳۱..... تلاش برای نزدیکی کشورهای اسلامی
- ۳۱..... معارضة دائمی ملت‌های مسلمان، خواست دشمنان اسلام
- ۳۲..... تخریب مذاهب اسلامی
- ۳۳..... وحدت جهان اسلام
- ۳۴..... شهید مطهری و وحدت
- ۳۴..... تثبیت وحدت و یگانگی بین قومیت‌ها و طوایف مذهبی
- ۳۵..... اسلام و درگیری تعصباً میز مذهبی
- ۳۶..... تهمت زدن دشمنان به شیعه برای تفرقه افکنی
- ۳۷..... شیعه و سنی و مسئله وحدت

۴۴	شیعه و سنی و عوامل تفرقه افکنی دشمنان
۴۷	شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه شهید مطهری (ره)
۵۱	مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه شهید مطهری
۵۱	پیشگامان وحدت اسلامی
۵۱	سید جمال و اتحاد اسلامی
۵۱	عبده و وحدت دنیای اسلام
۵۱	اقبال و احیای همبستگی اسلامی
۵۲	آیت الله بروجردی و وحدت اسلامی
۵۳	وحدت جبهه، راهگشای وحدت
۵۴	علامه امینی و نقش «الغدیر» در وحدت اسلامی
۵۵	وحدت اسلامی
۵۸	محیط حسن تفاهم، ضامن وحدت
۶۰	حج عامل وحدت
۶۱	وحدت به رغم اختلاف مذهب
۶۲	تمدن اسلامی و نیرنگ غرب
۶۲	تفرقه مایه فنای اقوام
۶۳	برنامه‌های استعمار برای تفرقه
۶۳	سوء تفاهم، عامل تفرقه
۶۵	اتحاد مسلمانان
۶۶	همبستگی از علائم حیات جامعه اسلامی
۶۶	جامعه اسلامی را خطر از داخل تهدید می‌کند
۶۸	ملاک‌ها و معیارهای وحدت اسلامی
۶۸	ازاله موانع وحدت
۶۹	اهتمام اسلام به وحدت
۶۹	وحدت، ضروری‌ترین نیاز عصر
۷۰	قرآن، زبان اتحاد
۷۰	وحدت و ترویج زبان‌های اسلامی
۷۱	محورهای وحدت اسلامی
۷۱	وحدت و استقلال‌طلبی
۷۱	لوازم ایجاد وحدت
۷۲	وحدت و حسن تفاهم
۷۲	تسامح، مایه اتحاد
۷۳	اختلاف برای شناسایی، نه تفرق
۷۳	شناخت متقابل مذاهب اسلامی

شعور واحد و اتحاد.....۷۴

اتحاد زمینه ساز قدرت.....۷۴

اداره کل پژوهش و آموزش سما

شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه امام خمینی (ره)

۱. دستور خدا دستور «واعتصموا بحبل الله» است. (۱)
۲. اگر مسلمین به دو اصل هم سیاسی و هم اسلامی (دعوت به حق و منع از اختلاف) اعتقاد داشته باشند، تمام مشکلات حل می‌شود و اگر نکنند، فشل می‌شوند و رنگ و بویشان از بین می‌رود. (۱)
۳. اخوت بین برادران دینی را باید حفظ کرد. (۲، ۳، ۴، ۱ و ۲۱)
۴. اگر روزی این برادری از دست برود، به کشور خلل وارد می‌شود. (۳)
۵. باید عملاً وحدت را محقق کنیم. (۳، ۱۹، ۳۱)
۶. مسئله اختلاف بین پیروان دو طائفه و دو مذهب، از صدر اسلام (خلفای اموی و عباسی) به وجود آمد. (۵)
۷. کسی که وحدت کلمه و اجتماع وحدت را بر هم بزند یا جاهل است یا مغرض. (۶ و ۷ و ۱۱)
۸. ما با برادران اهل سنت مشترکات زیادی داریم، اصول مذهب، اصول دین، قرآن و ... (۷، ۱۲ و ۱۶)
۹. از ملی‌گرایی خطرناک‌تر و غم‌انگیزتر، ایجاد اختلاف بین اهل سنت و جماعت با شیعیان است. (۸)
۱۰. اگر مسلمین وحدت کلمه داشته باشند، امکان ندارد اجانب بر آنها تسلط پیدا می‌کنند. تفرقه مسلمین با دست اشخاص جاهل تحقق پیدا کرد. (۹، ۳ و ۷)
۱۱. امروزه اختلاف بین ما، تنها به نفع آنهایی است که نه به مذهب شیعه اعتقاد دارند و نه به مذهب حنفی و سایر فرق. (۱۰، ۸، ۱۶، ۱۷ و ۱۸)
۱۲. دشمنان غرضشان این نبود که شیعه بزرگ بشود یا سنی ضعیف بشود. (۱۳)

۱۳. اگر یک میلیارد مسلم در دنیا با هم مجتمع شوند، قدرشان بالاترین قدرت هاست. (۱۳)،

۲۴ و ۲۵)

۱۴. در زمانی که همه مسلمین گرفتار کفار و مشرکین و منافقین هستند، وقت آن نیست

که ما با هم جنگ و نزاع کنیم. (۱۴)

۱۵. هیچ فرقی بین طوایف مسلمین در حقوق سیاسی، اجتماعی و غیر آن نیست. (۱۶)

اگر خدای نخواستہ چپاولگران برگردند، اساس اسلام را که منشأ اجتماع برادران بود، از

بین خواهد رفت. (۱۸)

۱۶. ما دنبال این هستیم که دنیا در صلح و آرامش باشد. (۲۰)

۱۷. مسلمین باید برای به دست آوردن استقلال و آزادی کلید پیروزی (وحدت) را به

دست آورند. (۲۲)

امروز چون گذشته همه بدبختیهای مسلمانان از تفرقه و عدم اجتماع در زیر پرچم پر افتخار

اسلام است. (۲۶)

۱۸. اختلافات از ضعف ایمان است. (۲۸)

۱۹. دشمن حمله نظامی نمی کند، آنها از داخل به ما ضربه می زنند. (۲۹)

۲۰. علما و خطبا و روشنفکران اسلامی با وحدت و انسجام و احساس مسئولیت به وظیفه

سنگین هدایت و رهبری مردم می توانند دنیا را در نفوذ و حاکمیت قرآن در آورند و جلوی

حقارت مسلمین را بگیرند. (۳۳)

اداره کل پژوهش و آموزش سما

مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه امام خمینی (ره)

اعتصام به حبل الله

۱. دستور همان است که آیه شریفه فرمود: و اعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا. در آیه فقط امر به اجتماع نیست، تمام دستورهای مردم عادی و رژیمهای غیر الهی این است که همه با هم باشید فقط دستور به اجتماع است. لکن دستور خدا، و اعتصموا بحبل الله است. مهم این است که تنها این نباشد که همه با هم در یک امری مجتمع باشید و متفرق نباشید؛ امر این است که همه با هم اعتصام به «حبل الله» بکنید. راه، راه حق باشد و توجه به حق باشد و اعتصام به راه حق باشد. انبیا نیامده‌اند که مردم را در امور با هم مجتمع کنند؛ یعنی - این راهی که - راهی است که از طبیعت شروع می‌شود تا ماوراء الطبیعه، و تا آنجا که ماها می‌توانیم الان بفهمیم. اگر همه با هم مجتمع بشوند و این راه را بروند، دسته جمعی این راه را بروند، این اداره امور دنیا را می‌کند و اداره امور آخرت را، هر دو.^۱

از مسائل مهم سیاسی قرآن دعوت به وحدت و منع از اختلاف است - با تعبیرهای مختلفی که در قرآن کریم هست - منع تنازع بین مسلمین و سران مسلمین است که نکته‌اش را فرموده است که لاتنازعوا فتفشلوا و تذهب ریحکم. ما بررسی کنیم به اینکه آیا این دو اصل مهمی که دو اصل سیاسی مهم اسلامی است در بین مسلمین چه وضعی دارد. آیا مسلمین اعتنایی کرده‌اند به این دو اصل؟ و آیا تبعیتی کرده‌اند از این دو اصل مهمی که اگر اطاعت از آن بکنند، تمام مشکلات مسلمین حل می‌شود و اگر اطاعت نکنند فشل می‌شوند و رنگ و بویشان از بین می‌رود؟^۲

۱- صحیفه امام، ج ۹، ص ۱۳۱

۲- همان، ج ۱۶، ص ۳۴

۲. به حکم قرآن کریم، اخوت بین برادران اسلامی که موجب به ثمر رسیدن نهضت مقدس اسلامی است، باید حفظ و وحدت کلمه برادران اسلامی را برای حفظ مصالح عامه اسلام تا آنجا که امکان دارد، محفوظ داشت.^۱

۳. این برادری یکی از اموری است که در قرآن کریم، همه ما را برادر خواندند؛ مسلمانها را، مؤمنین را. و برادرها باید با حسن نیت و برادری مجتمع باشند و بحمدالله تعالی، هستند. ما باید این نعمت الهی، که خدا این را نعمت حساب کرده - این نعمت، بزرگترین نعمت است - این نعمت الهی را ما باید حفظش کنیم. مادامی که این نعمت الهی را حفظ کردیم، در امان هستیم از همه شیاطین. و آن روزی که ما این نعمت را - خدای نخواستہ از دست بدهیم، آن روز است که خلل وارد می‌شود به کشور ما.^۲

ما محتاج به وحدت هستیم در سالیان دراز، همیشه قرآن کریم که [به] ما دستور داده و به مسلمین دستور وحدت داده، برای یک سال و ده سال و صد سال نیست، برای سرتاسر عالم است در تاریخ. و ما محتاج به این هستیم که عملاً وحدت را محقق کنیم و محقق هست و نگه داریم این وحدت را. ما الآن هم در بین راه هستیم و باید این وحدت را حفظ کنیم. و من امیدوارم که با برکت وحدت ملت ایران، این وحدت در سایر کشورهای اسلامی هم پیدا بشود که دارد پیدا می‌شود، و همه مسلمین دست واحد بشوند بر اعدا چنانچه در روایت هست.^۳

۴. در این فکر باشید که با برادری کارها را انجام دهید و این اصل قرآنی را، که مؤمنین با هم برادر هستند، بپذیرد و با هم دوست و به یکدیگر محبت داشته باشید و خیر همدیگر را بخواهید و آن خواطر نفسانی و باطنی را دور بیندازید. این رمز موفقیت جامعه است.^۴

۱- همان، ج ۷، ص ۲۸۲

۲- همان، ج ۱۶، ص ۱۷۳

۳- همان، ج ۱۹، ص ۴۳۶

۴- همان، ج ۱۷، ص ۱۴ - ۱۵

تاریخچه ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی

۵. مسأله اختلاف بین پیروان دو طائفه و دو مذهب، ریشه‌اش از صدر اسلام است. در آن وقت خلفای اموی، و خصوصاً عباسی، درصدد بودند که اختلاف ایجاد کنند. مجالس درست می‌کردند و [به اختلاف] دامن می‌زدند. این اختلاف کم‌کم اسباب این شد که در بین عوام از اهل سنت و عوام از اهل شیعه این تنافس پیدا شد؛ و گرنه نه عوام اهل سنت به سنت رسول‌الله عمل کرده و می‌کنند و نه عوام اهل شیعه پیروی از ائمه اطهار کرده‌اند. ائمه اطهار ما کوشش کردند تا این‌ها را داخل در جمعیت کنند، با آنها نماز بخوانند، به تشیع جنازه‌های آنها بروند. زمان کم‌کم آمد به این طرف، و قدرتمندان این کار را کردند برای این که این دو طایفه با هم سرگرم باشند، و خودشان هر کاری می‌خواهند بکنند.^۱

۶. بین شیعه و سنی ابداً اختلافی نیست؛ بین شیعه و سنی نباید تفرقه باشد. باید وحدت کلمه را حفظ کنید. ائمه اطهار ما سفارش کردند به ما که بیونید با هم و با هم اجتماعمان را حفظ کنیم. و کسی که این اجتماع را بخواهد که به هم بزند، یا جاهل است و یا مغرض و نباید به این حرف‌ها گوش بکنند. برادران سنی ما نباید به یک تبلیغاتی که از طرف دشمنان اسلام می‌شود ترتیب اثر بدهند. ما با آنها برادر هستیم، آنها با ما برادر هستند. این مملکت مال همه ماست، مال همه ما. مال اقلیت‌های مذهبی، مال مذهبیون ما، مال برادران اهل سنت ما، همه ما با هم هستیم.^۲

۷. برادران اهل سنت و شیعه با هم باشند. همان‌طوری که اهل سنت چهار مذهب دارند که در کنار هم‌اند، مذاهب نمی‌ریزند به جان هم، به حسب ظاهر، ما هم که مذهب پنجمی هستیم که می‌نشینیم با هم، ما برای خودمان فرایضمان را انجام بدهیم، لکن همه‌مان با هم بر ضد کسانی که بر ضد اسلام هستند. خوب، ما مسائل مشترک زیاد داریم، ما در اصول

۱- همان، ج ۶، ص ۹۴

۲- همان، ج ۶، ص ۸۳ - ۸۴

مذاهبمان، اصول دینمان، همه با هم مشترکیم. قرآن، قرآن همه است؛ اسلام، اسلام همه است؛ پیغمبر، پیغمبر همه است. اینها مشترکات ما است. در این مشترکات ما با هم باشیم و در مختصات هر کدام برای خودمان عملی داریم و برای خودمان آدابی داریم. این دعوا لازم ندارد؛ اینکه دعوا می شود دعوایی است که آنها ایجاد می کنند در بین ما.^۱

۸. از ملی گرایی خطرناک تر و غم انگیزتر، ایجاد خلاف بین اهل سنت و جماعت با شیعیان است، و القای تبلیغات فتنه انگیز و دشمنی ساز بین برادران اسلامی و ایمانی است. و بحمدالله تعالی در انقلاب اسلامی ایران هیچ اختلافی بین این دو طایفه وجود ندارد و همه با دوستی و اخوت در کنار هم زندگی می کنند. و اهل سنت که در ایران جمعیتشان بیشمارند و در اطراف و اکناف کشور زیست می کنند و دارای علما و مشایخ بسیار هستند، با ما برادر و ما با آنها برادر و برابریم، و آنان با نغمه های نفاق افکنانه ای که بعضی جنایتکاران و وابستگان به صهیونیسم و آمریکا، ساز نموده اند مخالفند.^۲

۹. ما برادری خودمان را به برادری اهل سنت اعلام می کنیم. دشمنان اسلامند که می خواهند ما را با برادرهای خودمان مختلف کنند. دشمن های اسلام یا گول خورده های از آنها هستند که در این وقت مخالفت ما بین دو دسته را اعلام می کنند. ما اعلام می کنیم وحدت کلمه مسلمین را. اگر مسلمین وحدت کلمه داشتند، امکان نداشت اجانب بر آنها تسلط پیدا بکنند. این تفرقه در بین مسلمین است که باعث شده است اجانب بر ما تسلط پیدا بکنند. این تفرقه مسلمین است که از اول با دست اشخاص جاهل تحقق پیدا کرد، و الان هم ما گرفتار هستیم. واجب است بر همه مسلمین که با هم باشند. یک زمان حساسی است؛ ما بین حیات و موت مردد هستیم. ما الان مملکتیمان یا باید تا ابد زیر یوغ استعمار و

۱- همان، ج ۱۴، ص ۵۰۸

۲- همان، ج ۱۳، ص ۲۰۹ - ۲۱۰

استبداد باشد، یا باید الان از یوغ خارج بشود. اگر وحدت کلمه را حفظ نکنید، تا آخر باید مبتلا باشید.^۱

احتراز شیعه و سنی از ایجاد اختلاف

۱۰. یک دسته از مسلمانان شیعه هستند و یک دسته‌ای از مسلمانان سنی، یک دسته حنفی و یک دسته‌ای حنبلی و دسته‌ای اخباری هستند؛ اصلاً طرح این معنا، از اول درست نبود. در یک جامعه‌ای که همه می‌خواهند به اسلام خدمت کنند و برای اسلام باشند، این مسائل نباید طرح شود، ما همه برادر هستیم و با هم هستیم؛ منتها علمای شما یک دسته فتوا به یک چیز دادند و شما تقلید از علمای خود کردید و شدید حنفی؛ یک دسته فتوای شافعی را عمل کردند و یک دسته دیگر فتوای حضرت صادق را عمل کردند، اینها شدند شیعه، اینها دلیل اختلاف نیست ما نباید با هم اختلاف و تضادی داشته باشیم، ما همه با هم برادریم. برادران شیعه و سنی باید از هر اختلافی احتراز کنند. امروز اختلاف بین ما، تنها به نفع آنهایی است که نه به مذهب شیعه اعتقاد دارند و نه به مذهب حنفی و یا سایر فرق، آنها می‌خواهند نه این باشد نه آن، راه را اینطور می‌دانند که بین شما و ما اختلاف بیندازند. ما باید توجه به این معنا بکنیم که همه ما مسلمان هستیم و همه ما اهل قرآن و اهل توحید هستیم، و باید برای قرآن و توحید زحمت بکشیم و خدمت کنیم.^۲

۱۱. ما با مسلمین اهل تسنن یکی هستیم؛ واحد هستیم که مسلمان و برادر هستیم. اگر کسی کلامی بگوید که باعث تفرقه بین ما مسلمانها بشود، بدانید که یا جاهل هستند یا از کسانی هستند که می‌خواهند بین مسلمانان اختلاف بیندازند. قضیه شیعه و سنی اصلاً در کار نیست، ما همه با هم برادریم. اقلیتهای مذهبی هم خاطر جمع باشند که ما اطمینان می‌دهیم به آنها که در این مملکت زندگی عادلانه و مرفهی خواهند داشت و مورد پشتیبانی ما

۱- همان، ج ۶، ص ۸۳

۲- همان، ج ۱۳، ص ۵۴

هستند. اسلام از اهل ذمه پشتیبانی می‌کند. اگر کسانی چیز دیگری می‌گویند برای تفرقه انداختن است. فقط خرابکارها باید بدانند که این خرابکاریها خیانت به ملت و مملکت است؛ دست از خرابکاری بردارند و زیر دولت اسلام و کلمه لا اله الا الله باشند. آنها چه می‌خواهند جز اینکه همه مردم در درجه سه و زارع و کارگر همه مرفه باشند؟ ما همه اینها را تأمین خواهیم کرد.^۱

۱۲. این از عنایات اسلام است که همه برادران اهل سنت و شیعه با هم هستند و اختلافی هم با یکدیگر ندارند و بحمدالله، کسانی را که در دو طرف بودند تفرقه ایجاد می‌کردند را هم شناختند و کنار زدند و امروز صادقانه در کنار یکدیگر خدمت می‌کنند و من امیدوارم که این رویه مستدام باشد.^۲

۱۳. این یک نقشه‌ای بود و شماها باید در آنجا کوشش کنید که این نقشه را خنثی کنید. اینکه بین مسلمین جدایی بیندازند، مسلمین را چند طایفه کنند - خصوصاً بین شیعه و سنی - یک فاصله زیادی ایجاد کنند. آنها غرضشان این نبود که شیعه بزرگ بشود، یا سنی ضعیف بشود. غرضشان این بود که هر دو ضعیف بشوند. بنا شد که این گروههای عظیمی که هستند، یا سنی یا شیعه، در پاکستان و در ایران و دیگر جاها - اقلیتهای کمی هم هستند، [اما] مهم اینها هستند - بنا شد که بین اینها چنان جدایی بیندازند و فاصله ایجاد کنند که اذهانشان از مسائل دیگر بکلی منحرف بشود؛ همه اذهان بیاید سراغ اینکه خودشان با هم دعوی کنند. این هم یکی از نقشه‌هایی بوده است که از قدیم‌الایام اینها، شیاطین، درست کرده‌اند؛ و از احساسات اسلامی اینها استفاده کردند؛ از احساسات مذهبی استفاده کردند. نه اینکه آنها می‌خواهند مذهب شیعه در پاکستان و در ایران باشد، و نمی‌خواهند مذهب سنی باشد؛ هیچ‌کدام را نمی‌خواهند باشد. اینها می‌خواهند اسلام نباشد. برای اینکه از اسلام خوف دارند! ترس دارند. این مسلمینی که یک میلیارد جمعیت هستند اگر اینها با

۱- صحیفه امام، ج ۶، ص ۱۳۳

۲- همان، ج ۱۷، ص ۱۰۵

هم بشوند - آدابشان علی حده، هر کس آداب خودش را انجام بدهد. هر کدام کارهای مذهبی را انجام بدهد، اما در کنار هم باشد - اگر یک میلیارد مسلم در دنیا با هم مجتمع بشوند، قدرشان بالاترین قدرت است. از این قدرت دیگر بالاتر نمی‌شود. اما آنها نمی‌گذارند این مطلب بشود. آنها دنبال این هستند. حکومتهاشان را وادار می‌کنند. بذر نفاق می‌پاشند بین اینها.^۱

۱۴. ما معترفیم که این دو برادر شیعه و سنی به واسطه دستهایی که در کار بوده است، چه از روی تقصیر یا قصور، نتوانسته‌اند اتحادی را که مسلمین باید در مقابل کفار و مشرکین داشته باشند، ایجاد نمایند. الآن هم نمی‌گذارند؛ زیرا در اطراف پاکستان و هند و بنگلادش و دیگر نقاط مناقشه زیاد است و این امر موجب ضعف مسلمین و قوت سلطه‌گران گردیده است. مسلمین با هم در مقابل کفار و مشرکین متحد شوند. آنها می‌خواهند اسلام نباشد تا بتوانند فضایل ما را بگیرند. در زمانی که همه مسلمین گرفتار کفار و مشرکین و منافقین هستند، وقت آن نیست که ما با هم جنگ و نزاع کنیم.^۲

۱۵. همه طوایفی که در ایران هستند با هم اخوت داشته باشند، توجه کنند به اینکه الآن کسانی که مخالف با اسلام هستند و دارند پخش می‌کنند مطالبی را، می‌خواهند بین برادرهای شیعه و سنی اختلاف ایجاد کنند. اینها نه خیرخواه شیعه هستند، نه خیرخواه سنی، و اینها با اسلام مخالفند. بیدار باشند همه برادرها، با هم باشند. دشمن مشترک ما داریم، به این دشمن مشترک باید ما با هم حمله کنیم و آنها را نگذاریم که خدای نخواست، در صفوف ما یک رخوتی ایجاد بشود و یک اختلافی ایجاد بشود.^۳

۱۶. ما با برادران اسلامی اهل سنت خود هیچ اختلافی نداریم؛ و ما به برادران خود اطمینان می‌دهیم که تمام اقشار کشور - چه اهل سنت و چه شیعه - به حقوق خود خواهند رسید و

۱- همان، ج ۷، ص ۵۰۷

۲- صحیفه، ج ۱۶، ص ۴۸۸ - ۴۸۹

۳- صحیفه، ج ۱۷، ص ۴۹۹

هیچ فرقی بین طوایف مسلمین در حقوق سیاسی و اجتماعی و غیر آن نیست. من از همه برادران و خواهران خود در تمام کشور تقاضا دارم که به سمپاشی این عناصر فاسد اعتنا نکنند.^۱

۱۷. برادران من، برادران اهل سنت، برادران اهل تشیع، همه توجه داشته باشید که ریشه-های فسادى که شماها را در تحت فشار ظلم و زیر چکمه‌های دژخیمان خودشان خرد کردند در طول تاریخ و الآن از بین شما بحمدالله رفته‌اند و می‌روند، اینها در صددند که با اسمهای مختلف شما را به جان هم بیندازند و نتیجه بگیرند.^۲

۱۸. شما برادران می‌دانید که به هر نحوی تشبثات خارجی [در کار است] و آنهایی که در راه آنها قدم برمی‌دارند به اسم اسلام، یا به اسماء دیگر، همه در کارند که این انقلاب را که به نفع همه کشور و خصوص طبقه‌های کشاورز و کارگر و مستضعفان است، از بین ببرند و باز این کشور را که با خون صدها هزار نفر و معلولین به ما اعطا شده است، با ایجاد اختلاف از بین ببرند و بر ما همه و بر شما همه است که هوشیار باشیم و این توطئه‌ها را یا از بین ببریم و یا با بی‌اعتنایی از کنار آنها عبور کنیم. راه، این است که تمام گروهها، را با هم آشتی بدهند و این اجتماعی که بحمدالله در ایران پیدا شده است و این وحدت کلمه-ای که بین همه قشرهای کشور پیدا شده است، کوشش کنند که محفوظ باشد.^۳

تفرقه، عامل ذلت مسلمین

۱۹. رمز غلبه ما وحدت کلمه و اتکال به خدا بود. شما هم اتکال به خدا پیدا کنید و وحدت کلمه؛ شما هم پیروز خواهید شد. همه ملتهای اسلام باید یکی بشوند. اگر ملتهای اسلام و دولتهای اسلام متفرق نبودند - دولت اسلامی که نمی‌دانم داریم یا نداریم! و شاید

۱- همان، ج ۶، ص ۴۳۰

۲- صحیفه امام، ج ۱۴، صص ۲۸۸ و ۲۸۹

۳- صحیفه امام، ج ۱۴، صص ۲۸۷ و ۲۸۸

شما بدانید که نداریم، امید است که پیدا بکنیم - اگر مسلمین با هم بودند، این طور ذلیل نبودند زیر دست اجانب و عمال اجانب. مسلمین قریب یک میلیارد جمعیتند ولی یک میلیارد جمعیت متفرق، جدا از هم. اگر یک حکومت بود مثل صدر اسلام، یک حکومت بود و همه تابع، ما به این روز نمی‌نشستیم. آنها - اجانب - جدیت کردند تا حکومتها را به نفع خودشان متفرق کردند، تکه‌تکه کردند.^۱

ما ملتها، ما همه که در تحت پرچم توحید هستیم، تا با هم مجتمع نباشیم، تا در اصل ملیتی که مال همه است با هم مجتمع نباشیم و با هم وحدت نداشته باشیم و در صحنه حاضر نباشیم، نمی‌توانیم در مقابل این سیل کفر و این سیل فزاینده‌ای که همه عالم را دارد می‌برد، نمی‌توانیم مقاومت کنیم.^۲

۲۰. ما دنبال این هستیم که دنیا در صلح و آرامش باشد. اسلام از اول دارای یک همچو مقصدی بوده و خصوصاً در بین مؤمنین، در بین مسلمین، اخوت را سفارش فرموده است، بلکه ایجاد - تشریح - فرموده است.

۲۱. و ما باید با همه برادر باشیم؛ با همه، با همه مسلمین برادر باشیم و در مقابل کفر بایستیم، نه اینکه ما در مقابل مسلمین بایستیم.^۳

۲۲. ملتها و دولتها اگر بخواهند به پیروزی و هدفهای اسلامی به تمام ابعادش که سعادت بشر است برسند، باید اعتصام به حبْلِ الله کنند، از اختلافات و تفرقه پرهیزند و فرمان حق تعالی را *وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا* را اطاعت نمایند. پشت کردن به تعالیم عالیه اسلام و روی آوردن به غرب و شرق، مسلمین را با قریب یک میلیارد جمعیت و مخازن بسیار غنی تحت سیطره اجانب درآورده و شعائر و مخازن آنها را به باد داده است. شما دیدید و ما هم شاهد بودیم که وحدت کلمه یک ملت شجاع ولی ضعیف با اعتماد به

۱- همان، ج ۶، صص ۳۳۸ و ۳۳۹

۲- همان، ج ۱۷، ص ۱۰۰

۳- همان، ج ۱۶، ص ۴۰۵

اسلام و خدای تعالی موجب غلبه بر غولهای بین‌المللی شد و دست همه استعمارگران را قطع نمود. پس مسلمین باید برای به دست آوردن استقلال و آزادی این کلید پیروزی را به دست آورند و برای وحدت کلمه کوشش کنند.^۱

۲۳. تا مسلمین رمزی را که در ایران اتفاق افتاد پیدا نکنند، پیروز نمی‌شوند. آنها متحد شدند و همه یکصدا اسلام را خواستند و جمهوری اسلام را خواستند. و وقتی همه با هم متحد شدند، خداوند پیروزشان کرد. اگر مسلمین این رمز را پیدا کنند، این ملت عظیم اگر با هم مجتمع شوند، قدرتی هستند مافوق قدرتها؛ زیرا علاوه بر مخازن طبیعی، قدرت معنوی دارند، که عبارت است از ایمان به خدا و رسول؛ که اگر مجتمع شوند قدرتی فوق آنها نمی‌شود؛ لکن مع‌الأسف نصایح کمتر اثر می‌کند.

من قریب بیست سال است که به کشورهای عربی توصیه می‌کنم که با هم مجتمع شوید و این ماده فساد را طرد کنید. اگر اسرائیل قدرت پیدا کند، اکتفا به بیت‌المقدس نمی‌کند؛ لکن مع‌الأسف نصیحت در آنها اثر نمی‌کند. من از خدا می‌خواهم که مسلمین را بیدار کند.^۲

۲۴. مسلمین قریب یک میلیارد جمعیت دارند و مع‌الأسف به واسطه تفرقه‌ای که بین آنها واقع است و به واسطه عدم رشدی که در حکومتهاست نتوانستند آن قدرتی را که اسلام برای آنها پیش‌بینی می‌کند به دست بیاورند. من از خداوند تعالی خواستارم که مستضعفین در هر جای ارض که هستند بر مستکبرین غلبه کنند، و مستکبرین به جای خود بنشینند، و دولتها و ملتها با هم برادر باشند.^۳

۲۵. یک ملت اگر یک میلیاردی شد، آن وقت کسی می‌تواند با او مخالفت کند؟ این مسلمانها که قریب یک میلیارد جمعیت دارند، لکن متفرق از هم هستند، هر کدام یک

۱- همان، ج ۷، ص ۱۷۰

۲- همان، ج ۷، ص ۱۸۵ - ۱۸۶

۳- همان، ج ۷، ص ۱۱۸

سازی می‌زنند، دولتهایشان با ملت‌هایشان مخالف‌اند، ملت‌ها هم با دولتها همین‌طور، هر دولتی هم با دولت دیگر اگر هم بگوید دوستم، دروغ می‌گوید.^۱

۲۶. شما بدانید که اگر ما در تحت لوای اسلام و پرچم توحید باشیم، از آسیب دشمنان مصون خواهیم بود. امروز چون گذشته همه بدبختیهای مسلمانان، از تفرقه و عدم اجتماع در زیر پرچم پرافتخار اسلام است.^۲

وحدت، منشأ آسیب‌ناپذیری ملت

۲۷. من امیدوارم که اینهایی که در راه اسلام و در راه هدفهای مسلمین یک موانعی ایجاد می‌کنند، اینها بیدار بشوند. اینها توجه بکنند که این اعمال مخالف با مصالح کشور است. این اعمال مخالف با مصالح ملت است. امروز ملت ما احتیاج به وحدت کلمه دارد. احتیاج به این دارد که همه قشرها با هم به پیش بروند. این اشخاصی که توطئه می‌کنند و می‌خواهند نفاق‌افکنی بکنند بین قشرهای ملت، آنها را بزرگترها، عاقلترها، به آنها نصیحت کنند، و بفهمانند که همه این کارها بر وفق مصالح دشمن ماست و برخلاف مصالح اسلام و مسلمین است. و من امیدوارم که همه بیدار بشوند و همه توجه کنند که ما امروز که گرفتار یک مصیبت‌هایی هستیم، امروز که در مقابل ما یک قدرتهای بزرگ است، توطئه‌ها هست، با هم باید متحد بشویم و اگر متحد با هم بشویم آسیب‌پذیر نیستیم.^۳

۲۸. اختلافاتی هم که مشاهده می‌شود، از ضعف ایمان است. آنها که می‌خواهند برای خدا کار کنند، چه خودشان و چه برادرانشان و چه افرادی دیگر انجام بدهند، برای آنها فرقی نمی‌کند. و من امیدوارم همه ما بتوانیم در جمهوری اسلامی این قدم را، که بالاترین

۱- همان، ج ۱۷، ص ۲۹۶

۲- همان، ج ۱۶، ص ۱۲۸

۳- همان، ج ۱۱، ص ۴۸۲

قدمهاست، برداریم. آن روزی که شما احساس کردید محبت و برادری بین شما و سایر قشرهای خدمتگزار زیادتر می‌شود، بدانید که ایمانتان زیادتر گردیده است.^۱

۲۹. دشمن حمله نظامی نمی‌کند، زیرا می‌داند از حمله نظامی کاری ساخته نیست. آنها می‌خواستند از داخل خود ما ضربه‌ای بزنند، ولی دیدند نشد و نمی‌توانند، با این وجود دست از تبلیغات برنداشتند، می‌خواهند به وسیله تبلیغات سوء، اتحاد ما را از بین ببرند. پس شما هر چه می‌توانید بیشتر هماهنگ شوید، همه یک هدف را دنبال کنید.^۲

۳۰. این الآن یک تکلیف بسیار بزرگی است که از همه تکالیف بالاتر است؛ حفظ اسلام در ایران. و حفظ اسلام در ایران به وحدت شماهاست، وحدت روحانی و مردم، مردم و روحانی، ارتشی و ژاندارمری و قوای مسلح با دولت، همه اینها با هم، همه وقتی دست به هم دادیم و همه شدیم *يَدٌ وَاحِدَةٌ* علی‌مَنْ سِوَاهُ همان طوری که فرمودند که اینها دست واحد هستند بر سوایشان، اگر دست واحد شدیم برای «مَنْ سِوَاهُ» هیچ‌کس نمی‌تواند به ما ضرری بزند. آن روز به ما ضرر می‌خورد که خلل در وحدت ما پیدا بشود.^۳

۳۱. اجانب گمان نکنند که می‌توانند خللی در این وحدت ملی ما ایجاد کنند. این وحدت ملی، وحدت الهی است؛ به دست خدای تبارک و تعالی ایجاد شده است. اسلام پیشوای ماست، قرآن کریم پیشوای ماست. قرآن کریم ما را به وحدت دعوت کرده است، اسلام ما را به وحدت دعوت کرده است. ما تابع اسلام هستیم. ملت ایران با این وحدت کلمه و اتکال به اسلام نهضت را پیش برد و این رمز را از دست نخواهد داد. ایجاد اختلاف نکنید؛ با هم برادر باشید. از خدای تبارک و تعالی می‌خواهم که همه ملت به سلامت و با وحدت کلمه پیش بروید؛ و آن چیزی را که خدای تبارک و تعالی می‌خواهد که رفاه عمومی و

۱- همان، ج ۱۷، ص ۱۴

۲- همان، ج ۱۶، ص ۱۱۴

۳- همان، ج ۱۷، ص ۳۸۳

سعادت عمومی بشر - سلامت عمومی بشر، سعادت روحی بشر - است ان شاء الله که تحقق پیدا کند.^۱

ما در صف واحد، ما همه در یک صف، در مقابل اجانب، در مقابل توطئه‌ها ایستادگی می‌کنیم و نخواهیم گذاشت که اجانب به وسیله عمالشان نفوذ کنند در ملت. و به خواست خدای تبارک و تعالی استقرار را در کشورمان ایجاد می‌کنیم، و برنامه‌های اسلامی را و احکام اسلام را در همه جا پیاده خواهیم کرد.^۲

در همین شرایط پر زرق و برق حاکمیت علوم و تمدن مادی بر نسل معاصر، علما و خطبا و ائمه جمعه بلاد و روشنفکران اسلامی با وحدت و انسجام و احساس مسئولیت و عمل به وظیفه سنگین هدایت و رهبری مردم، می‌توانند دنیا را در قبضه نفوذ و حاکمیت قرآن درآورند و جلوی این همه فساد و استثمار و حقارت مسلمین را بگیرند و از لانه کردن شیاطین کوچک و بزرگ خصوصاً آمریکا در ممالک اسلامی جلوگیری کنند و به جای نوشتن و گفتن لاطائلات و کلمات تفرقه‌انگیز و مدح و ثنای سلاطین جور و بدبین کردن مستضعفان به مسائل اسلام و ایجاد نفاق در صفوف مسلمین به تحقیق و نشر احکام نورانی اسلام همت بگمارند و با استفاده از این دریای بیکران ملت‌های اسلامی، هم عزت خود را و هم اعتبار امت محمدی - صلی الله علیه و آله و سلم - را پایدار نمایند.^۳

۱- همان، ج ۷، ص ۱۰۱

۲- همان، ج ۱۱، ص ۵۳۰

۳- همان، ج ۲۰، ص ۳۳۷

شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله-

العالی)

۱. ما نماینده و نشان دهنده واقعیت های دنیای اسلام در صحنه سیاست، در صحنه حکومتها در میان مردم به معنای واقعی کلمه نیستیم. (۳۴)
۲. سیاسیون ناخالص، تعصبهای غلط، ندیدن آفاق بلند دنیای اسلام و محدود شدن از طرفهای کوچک، زمینه رشد بذر اختلاف در بین امت اسلامی و تعصبهاست. (۳۳)
۳. اگر ما بتوانیم بر کید دشمن فائق بیاییم و اختلافات را خنثی کنیم، بسیاری از مشکلات برطرف خواهد شد. (۳۵)
۴. مراد از وحدت اسلامی یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست. (۳۶، ۴۹ و ۵۹)
۵. مراد ما از وحدت دنیای اسلام، عدم تنازع است. (۳۶، ۵۸، ۶۹)
۶. یکی از پیامهای عمده انقلاب ما، وحدت مسلمین است. (۳۷، ۶۸ و ۶۹)
۷. اگر قبول داریم وحدت و نزدیکی فرق اسلامی در خدمت اسلام و اتحاد مسلمین مفید است، معتقد باشیم که سوی دشمنان اسلام سخت‌ترین تلاشها و توطئه‌ها علیه این وحدت در جریان است. (۳۸، ۶۱ و ۶۴)
۸. علمای اسلامی باید کوشش کنند، آراء را با یکدیگر تطبیق کنند و آنها را در مجموعه‌هایی جمع نمایند تا نظرات فرق مختلف اسلامی در مجموعه‌ای واحد و با نگاه مساعد به یکدیگر در اختیار مسلمین قرار دهند. (۳۹، ۴۵ و ۵۲)
۹. وحدت اسلامی و وحدت بینش و نظر و سخن مسلمین برای استکبار و در رأس آن آمریکای غدار و ابزارهای او در دستگاه حاکمیت سلطه در عالم خطرناک است. (۴۰ و ۵۱)

۱۰. دشمن با همه راههای مختلفی که برای ایجاد شکاف در جامعه اسلامی آزموده است، امروز با پدیده‌ای بدون سابقه که مرکز وحدت همه مسلمین شده است، روبروست و آن جمهوری اسلامی است. (۶۱، ۶۴، ۶۶، ۷۱، ۷۲)
۱۱. اگر با هم دعوا نکنید و نیروی خود را که عنصر عظیمی است و برای بهتر کردن دین و دنیاتان می‌شود، از آن استفاده کنید، علیه یکدیگر مصرف نکنید، اهداف پلید دشمن محقق نخواهد شد. (۴۲، ۴۹، ۶۳)
۱۲. وحدت باید در خدمت و در جهت حاکمیت اسلام باشد و الا پوچ و بی‌معنی خواهد بود. (۴۳)
- محور وحدت جهان اسلام می‌تواند وجود مقدس پیغمبر ﷺ نقطه اعتقاد و تمرکز عواطف همه انسانها باشد. (۴۴، ۴۷)
۱۳. مسلمانان از نبودن وحدت چه زیان بزرگی می‌برند. (۴۶)
۱۴. قرآن ما را تهدید کرده است که اگر اتحاد و همبستگی خودتان را از دست بدهید، آبرو و هویت و قدرت شما نابود خواهد شد. (۴۸)
۱۵. امیرالمؤمنین علیه السلام را مایه اختلاف بین شیعه و سنی و فرقه‌های اسلامی قرار ندهید. امیرالمؤمنین علیه السلام نقطه وحدت است. (۴۹، ۵۵)
۱۶. من به عیان می‌بینم، دستهای بسیار فعالی در کارند، برای ایجاد اختلافات مذهبی، جنگ شیعه و سنی، نفرت مذهبی اسلامی از یکدیگر. (۴۹، ۶۲، ۶۴، ۷۱ و ۷۲)
۱۷. ما همیشه فریاد وحدت اسلامی بلند کرده‌ایم. (۳۶، ۵۱، ۷۰)
۱۸. ما به عنوان عائله تشیع باید با همه وجود احساس و اعلام کنیم که معتقد به وحدت جهان اسلام و وحدت پیروان لا اله الا الله و محمد رسول الله هستیم. (۵۳، ۷۱)
۱۹. ما بیشترین تنوع قومی و مذهبی را در این کشور داریم، فارس، عرب، ترک، بلوچ، ترکمن، لر، شیعه، سنی، حنفی و شافعی اما وحدت کشور محفوظ است. (۵۶، ۶۵)

۲۰. امروز کسانی پول خرج می کنند، برای اینکه بتوانند، افکار غلط، متحجر و دور از متن

اسلام را به داخل مجامع علمی و روحانی اهل سنت بکشانند. (۷۱، ۷۲)

۲۱. شیعه و سنی نباید بگذارند، دشمن از اختلافاتشان سوءاستفاده کند. (۵۹، ۶۱، ۶۲، ۶۳ و

۷۱)

۲۲. کسانی که شعار اتحاد و وحدت و برادری مسلمین سر می دهند، دشمن مسلمانان

نیستند. (۵۹)

۲۳. اینکه بگوییم در صدر اسلام نه شیعه و نه سنی بود، حرف غلطی است. امروز این

حرف، در حقیقت به معنای نفی کردن و از بین بردن معارف و فقه و محصول فرهنگی

همه فرق مسلمین است. (۶۳)

۲۴. اگر کسی به بهانه عقیده‌ای بخواهد به مقدسات دیگران اهانت کند، از نظر ما به هیچ

وجه قابل دفاع نیست. (۶۴)

۲۵. امروز دنیای اسلام به پیام اهل بیت نیازمند است. مسئله پیروان اهل بیت و مجمع اهل

بیت و ندای اهل بیت در جوامع شیعی، نظری تفرقه‌افکنانه است. (۶۸)

۲۶. یک توطئه عمیق و خطرناکی که خیلی هم قدیمی است، برای ایجاد اختلاف بین فرق

اسلامی وجود دارد. (۷۱)

۲۷. متأسفانه در دنیای اسلام کسانی هستند که برای تقرب به آمریکا و مراکز قدرتهای

استکباری حاضرند تن به هر عمل خلافی بدهند و بین شیعه و سنی اختلاف بیندازند. (۷۲)

اداره کل پژوهش و آموزش سما

مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه مقام معظم رهبری

وحدت اسلامی

۳۴. ما اسم وحدت اسلامی را خیلی می‌آوریم و همه دم از وحدت اسلامی می‌زنیم، همه دم از برادری اسلامی می‌زنیم، در عمل هم مجموعه‌ای از زیدگان دنیای اسلام، حقیقتاً احساس برادری می‌کنند. الان در این جلسه، روح برادری و اخوت موج می‌زند، ما همه یکدیگر را از خود می‌دانیم و بین خودمان فاصله‌ای قائل نیستیم. این واقعیتی است، اما ما نماینده و نشان‌دهنده واقعیت‌های دنیای اسلام در صحنه سیاست، در صحنه حکومت‌ها، در میان توده‌های مردم، به معنای واقعی کلمه، نیستیم، دشمنان بذر اختلاف را در بین امت اسلامی می‌پاشند و سیاسیون ناخالص، تعصب‌های غلط، ندیدن آفاق بلند دنیای اسلام و محدود شدن در ظرف‌های کوچک، زمینه رشد این تعصب‌هاست.^۱

وحدت امت اسلامی

۳۵. مسئله اول ما در دنیای اسلام، «وحدت امت اسلامی» است، اگر ما بتوانیم بر کید دشمن فائق بیاییم و نقشه او را در ایجاد اختلاف خنثی کنیم، بسیاری از مشکلات ما برطرف خواهد شد. مشکل اقلیت‌های اسلامی هم از جمله این مشکلاتی است که برطرف خواهد شد.^۲

۳۶. مراد ما از وحدت اسلامی یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست. میدان برخورد مذاهب و عقاید اسلامی و عقاید کلامی و عقاید فقهی، هر فرقه‌ای عقاید خودش را دارد و خواهد داشت، میدان عملی است؛ میدان بحث فقهی است؛ میدان بحث کلامی است و اختلاف عقاید فقهی و کلامی می‌تواند هیچ تأثیری در میدان واقعیت زندگی و در میدان سیاست نداشته باشد. مراد ما از وحدت دنیای اسلام، عدم تنازع است: و لا تنازعوا فتنشوا، تنازع نباشد، اختلاف نباشد.^۱

۳۷. یکی از پیامهای عمده انقلاب ما، وحدت مسلمین است. ما در همه جای دنیای اسلام، این حرف را می‌زنیم و به کسانی که در کشورهای مختلف، همه همتشان را برای مقابله با انقلاب اسلامی و وارد آوردن تهمت و بستن دروغ به آن یا به رهبر فقید العظیم الشان انقلاب یا نقد آرای ملت مسلمانی که در این جا با همه وجودشان، در راه خدا و اسلام مخلصانه مبارزه می‌کنند، گذاشتند، نصیحت می‌کنیم.^۲

۳۸. اگر وحدت و نزدیکی فرق اسلامی چیزی است که در خدمت اسلام باشد و اگر قبول داریم که اتحاد مسلمین به حال مسلمین مفید است و در جهت عظمت اسلام می‌باشد، یقیناً باید معتقد باشیم که سوی دشمنان اسلام، سخت‌ترین تلاش‌ها و پیچیده‌ترین توطئه‌ها، علیه این وحدت و اتحاد در جریان است. این دو از هم غیر قابل انفکاک است. امروز هر چیزی که برای اسلام نافعتر است، از نظر دشمنان اسلام مبعوض تر می‌باشد. امروز، هر چیزی که بیشتر در جهت عظمت اسلام باشد، بیشتر هم مورد تهاجم دشمنان اسلام است. این، یک معادله قطعی است.^۳

۳۹. علمای اسلام باید کوشش کنند، فقها و متکلمین و فلاسفه اسلامی بنشینند آراء را با یکدیگر تطبیق کنند و آنها را در مجموعه‌هایی جمع نمایند تا نظرات فرق مختلف اسلامی

۱- ۸۵/۵۳۰

۲- ۶۸۷/۱۷

۳- ۶۸۷/۲۴

در مجموعه واحد و با نگاه مساعد به یکدیگر، در اختیار همه مسلمین قرار بگیرد. این از جمله کارهای بسیار لازم و ضروری است و امیدواریم که همت صاحب‌همتان، این کار را به انجام برساند.^۱

هر کاری که امروز در خدمت اسلام است، مورد تهمت دشمنان اسلام می‌باشد. وحدت میان مسلمین، یکی از مصادیق این قاعده کلی است. اگر حقیقتاً لازم است که مسلمین عالم با یکدیگر اتحاد پیدا کنند و اگر این اتحاد به حال اسلام و مسلمین مفید است، که ظاهراً در نظر عقلا و مصلحان عالم اسلام جای شکی در این حرف نیست، پس باید مطمئن بود که امروز توطئه دشمن علیه این وحدت از همیشه بیشتر است.^۲

۴۰. ما معتقدیم که اسلام، وحدت مسلمین و اتحاد نیروهای مؤمن به خدا و موحد را یکی از فرایض قرار داده است. ما معتقدیم که یکی از بزرگترین اهداف حج خانه خدا این است که مسلمانان را به هم نزدیک کند. این که خدا فرموده است: و اذن فی الناس بالحج یأتوک رجالا و علی کل ضامر یأتین من کل فج عمیق، و همه مردم مسلمانان عالم را در روزهای معین و در عرصه‌های محدودی مانند عرفات و مشعر و منا و مسجدالحرام جمع می‌کند؛ چرا اینها این قدر از آشنایی مسلمین با هم می‌ترسند؟ مسأله این است که وحدت اسلامی و وحدت بینش و نظر و سخن مسلمین، برای استکبار و در رأس آن، آمریکای غدار و ابزارهای او در دستگاه حاکمیت سلطه در عالم، خطرناک است. این، حقیقتی است که امام بزرگوار ما بارها آن را بیان کرد.^۳

۴۱. دشمن با همه راههای مختلفی که برای ایجاد شکاف در جامعه اسلامی آزموده است، امروز با پدیده‌ای بدون سابقه که مرکز وحدت همه مسلمین شده است، روبه‌روست و آن جمهوری اسلامی است. این پرچم بلند و صدای رسا، پدیده‌ای نوظهور است که قانون

۶۸۷/۲۴-۱

۶۸۷/۲۴-۲

۶۹/۳/۱۶-۳

اساسی و شعار و عمل آن، مطابق اسلام است و به طور طبیعی دل‌های مسلمانان در اقطار عالم، برای آن می‌تپد. امروز، جای دیگری با این قاطعیت و جدیت دنبال احکام اسلامی نیست. منظور، ملتها نیستند؛ چرا که ملت‌های مسلمان، همه جا عاشق اسلام و آماده برای عمل به اسلامند، منظور، سیاستها و نظام‌ها و دولت‌هاست که اگر به نام اسلام هم شروع کردند، وقتی با امواج شدید تهاجمه‌ای جهانی مواجه شدند، عقب نشستند.^۱

۴۲. ما می‌گوییم ای مسلمانان عالم، در هر جای دنیا که هستید، اگر با هم دشمنی نکنید، علیه هم مبارزه و جنگ نکنید و دشمنان و دوستانتان را بشناسید، وضع زندگی شما با آنچه که امروز است، تفاوت خواهد کرد. دچار تشمت و ضعف و عقب‌ماندگی هستید. کشورهای اسلامی غالباً یا عموماً، فقیر و وابسته و اسیرند. دشمنان اسلام می‌خواهند اسلام را از میان کشورهای اسلامی بزور بیرون برانند. قلب آحاد مردم مسلمان، با اسلام و خداست. آنها به اسلام علاقه‌مندند. سیاست‌ها و قدرت‌های بزرگ جهانی سعی می‌کنند به وسیله دولتهای دست‌نشانده، مردم را از اسلام دور نمایند. اگر شما با هم باشید و با هم دعوا نکنید و نیروی خود را - که عنصر عظیمی است و برای بهتر کردن دین و دنیاتان می‌شود از آن استفاده کنید - علیه یکدیگر مصرف نکنید، اهداف پلید دشمن محقق نخواهد شد. مسلمانان باید با هم متحد شوند و با یکدیگر دشمنی نکنند.^۲

وحدت و حاکمیت اسلام

۴۳. وحدت باید در خدمت و در جهت حاکمیت اسلام باشد و آلا پوچ و بی‌معنی خواهد بود. اگر علمای اسلام قبول می‌کنند که قرآن فرموده است، و ما ارسلنا من رسول الا لیطاع باذن الله، پیامبر نیامد که نصیحتی بکند، حرفی بزند، مردم هم کار خودشان را بکنند و به او هم احترامی بگذارند، آمد تا مورد اطاعت قرار بگیرد، جامعه و زندگی را هدایت کند،

نظام را تشکیل بدهد و انسانها را به سمت اهداف زندگی درست پیش ببرد. اگر علمای اسلام قبول دارند که قرآن کریم می‌فرماید: لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط. «اقامه قسط و عدل و رفع ظلم و ایجاد زندگی صحیح برای بشر».

هدف ادیان است پس باید حرکت به سمت حاکمیت اسلام باشد و حاکمیت اسلام در کشورها و جوامع اسلامی، امری ممکن است. پانزده سال قبل، تردید بود که آیا اصلاً حاکمیت اسلام، ممکن است یا نه؟ انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی در ایران، حرکت حیاتبخش و عظیم امام (رضوان الله تعالی علیه)، قدرتی که آن مرد الهی و ملکوتی، در مقابل قدرتهای مادی از خود نشان داد و ثابت کرد که قدرت دین و معنویت از قدرت مادیت و پول و سلاح بیشتر است، باید تردید را از ذهنها زدوده باشد، بله، تشکیل نظام اسلامی در اقطار عالم اسلامی، امری ممکن است.^۱

وجود مقدس پیامبر ﷺ محور وحدت عالم اسلام

۴۴. آنچه که برای ما مسلمانها مهم است، این است که معرفت خود را نسبت به اسلام و پیغمبر گرامی اسلام (ص)، زیاد کنیم. امروز در دنیای اسلام یکی از دردهای بزرگ، درد تفرقه و جدایی است. محور وحدت عالم اسلام، می‌تواند وجود مقدس پیغمبر (ص)، نقطه اعتقاد همه، نقطه تمرکز عواطف همه انسانها، باشد. ما مسلمانها هیچ نقطه‌ای را به این روشنی و به این جامعیت، مثل وجود مقدس پیغمبر ﷺ، نداریم، که هم مسلمانها به او معتقدند، هم علاوه بر اعتقاد، یک پیوند عاطفی و معنوی، دلها و احساسات مسلمانان را به آن وجود مقدس، متصل کرده است. این بهترین مرکز وحدت است.^۲

شخص شخیص نبی مکرم اسلام ﷺ، یک نقطه اصلی و محوری برای اتحاد همه گروههای اسلامی است. دلهای همه لبالب از محبت پیغمبر است. همه آحاد امت اسلامی، عاشق و دلباخته این بنده برگزیده خدا و این انسان والای سراسر تاریخند؛ این را وسیله وحدت و محور اتحاد امت اسلامی قرار بدهند و امت اسلام به هم نزدیک شوند.^۱

وحدت اسلامی و عملی کردن آن

۴۵. بیاید وحدت اسلامی را عملی کنید و منشوری را که همه علمای اسلام، همه روشنفکران دنیای اسلام، همه برجستگان سیاسی بااخلاص دنیای اسلام آن را تأیید و تصدیق کنند و برای عملی کردن آن تلاش کنند، تهیه کنید. تا دیگر مسلمانی جرأت نکند متکلم به کلمه توحید را در یک مذهب یا یک جناح دیگر است، تکفیر کند، تا برادران با هم باشند.^۲

مشاهده دست استعمار در اختلاف میان ملت‌های مسلمان

۴۶. توصیه ما به ملت‌های دیگر هم همین است. ما می‌خواهیم که در این اختلافات و دعوای و نزاعهایی که بین برادران پیدا می‌شود، مردم مسلمان، دست استعمار را ببینند. شما ملاحظه کنید، مسلمانان از نبودن وحدت، چه زیان بزرگی می‌برند، الان در سرزمین فلسطین، فاجعه‌آفرینی مجدد رژیم صهیونیستی غاصب ادامه پیدا کرده است و مردم مظلوم فلسطین، در خانه خودشان دچار سرکوب و وحشیگری غاصبینی هستند که به پشتیبانی آمریکا، هر کاری می‌خواهند با آن مردم می‌کنند.

چرا باید بتوانند این کار را بکنند؟ چرا باید ملت‌های مسلمان، حرکت واحدی را در سرتاسر دنیا شروع نکنند؟ چرا باید با آمریکا مواجه نکنند و حرفشان را به گوش دولتمردان

۱- ۸۶/۵/۲۰

۲- ۸۵/۵/۳۰

سنگین خواب آمریکایی نرسانند؟ چرا دولتهای اسلامی، در چنین مسئله حساسی آن وحدت و هماهنگی و همدلی لازم را بین خودشان به وجود نمی‌آورند؟ این، فریاد جمهوری اسلامی، از اول پیروزی تا امروز است.^۱

رسول الله ﷺ نقطه ایجاد وحدت

۴۷. وجود مقدس نبی مکرم و رسول اعظم اسلام ﷺ، مهمترین نقطه ایجاد وحدت است. قبلاً هم این را عرض کردیم که دنیای اسلامی می‌تواند در این نقطه به هم پیوند بخورد. این جایی است که عواطف همه مسلمانان در آن جا متمرکز می‌شود؛ این، کانون عشق و محبت و دنیای اسلام است. حالا شما ببینید پول گرفته صهیونیستها، همین کانون را مورد توجه قرار می‌دهند و به آن اهانت می‌کنند؛ برای این که اهمیت اهانت به امت اسلامی و تحقیر دنیای اسلام، کم کم از بین برود. این نقطه اصلی است. سیاستمداران، نخبگان علمی فرهنگی، نویسندگان، شعرا و هنرمندان ما روی این نقطه تکیه کنند و همه مسلمانها با این شعار به هم نزدیک شوند. موارد مورد اختلاف را در نظر نگیرند، یکدیگر را متهم نکنند، یکدیگر را تکفیر نکنند و یکدیگر را از حوزه دین خارج نکنند. دلها در سراسر امت اسلامی. به یاد پیامبر ﷺ و به عشق پیغمبر ﷺ طراوت پیدا می‌کند؛ همه ما دلباخته و عاشق آن بزرگواریم.^۲

قرآن و وحدت

۴۸. قرآن ما را به وحدت توصیه کرده است. قرآن ما را تهدید کرده است که اگر اتحاد و همبستگی خودتان را از دست بدهید، آبرو و هویت و قدرت شما نابود خواهد شد. امروز متأسفانه در دنیای اسلام این نابسامانی‌ها مشاهده می‌شود. امروز توطئه علیه دنیای اسلام،

توطئه بسیار سنگینی است. اگر در این دوران علیه اسلام توطئه‌های سازمان یافته با شدت بیشتری کار می‌کند، بیداری امت اسلامی است که دشمنان را به هراس انداخته است. استکبار جهانی، طمعکاران در کشورهای اسلامی، و مداخله‌جویان در میدان دولتهای و کشورهای اسلامی از وحدت امت اسلامی در هراسند.^۱

امیرالمؤمنین علیه السلام نقطه وحدت

۴۹. امیرالمؤمنین علیه السلام را مایه اختلاف بین شیعه و سنی و فرقه‌های اسلامی قرار ندهید. امیرالمؤمنین علیه السلام نقطه وحدت است، نه نقطه افتراق. برادران و خواهران ما در سرتاسر کشور به این حرف اطمینان کنند. اطلاعات ما از حوادث خیلی زیاد است. من به عیان می‌بینم دستهای بسیار فعالی در کارند برای ایجاد اختلافات مذهبی، جنگ شیعه و سنی؛ نفرت مذاهب اسلامی از یکدیگر. کتاب نوشته می‌شود علیه شیعه، کتاب نوشته می‌شود علیه سنی. وقتی دنبال می‌کنیم می‌بینیم پول هر دوی این کتابها از آن طرف مرزها و از یک جا آمده است. هر مذهبی عقاید و استدلال خود را دارد. در پشت میز استدلال و مباحثه، هر کس توانست غالب بشود، غالب بشود. اما فضای جامعه را نباید فضای جنگ و دعوا و منافرت قرار داد. امیرالمؤمنین علیه السلام محور وحدت است. همه دنیای اسلام در مقابل امیرالمؤمنین علیه السلام خاضع‌اند، شیعه و سنی ندارد. یک گروه کوچک به نام نواصب، دشمنان امیرالمؤمنین علیه السلام بودند. در طول تاریخ اسلام، هم در دوران اموی و هم دوران عباسی گروههایی دشمن امیرالمؤمنین علیه السلام بودند، اما عامه دنیای اسلام، چه سنی و چه شیعه مذهب، امیرالمؤمنین علیه السلام را تجلیل می‌کنند. شما ببینید ائمه فقهی اهل سنت درباره امیرالمؤمنین علیه السلام شعر مدح دارند. اشعار معروفی که گفته می‌شود، مال شافعی است. امام شافعی درباره امیرالمؤمنین علیه السلام اشعار مدح آمیز دارد. نه فقط درباره امیرالمؤمنین علیه السلام، بلکه درباره همه یا اغلب ائمه علیه السلام اینها خاضع‌اند. برای ما شیعیان، مقام و موقعیت این بزرگوارها

شفاف و روشن و واضح است؛ اما نتوانستند برای خودشان این مسائل را روشن کنند. در مقام بحث و مجادله علمی و بحث علمی این چیزها قابل روشن شدن است. منطق ما خیلی قوی است، اما عده‌ای امروز در عراق، در نقاط مختلف دنیای اسلام و بخصوص در ایران سعی‌شان این است که دعوا بیندازند. ما می‌بینیم که قضیه از کجاها آب می‌خورد.^۱

تلاش برای نزدیکی کشورهای اسلامی

۵۰. امروز کشورهای اسلامی به وحدت کلمه بسیار احتیاج دارند. جدایی برادران از هم، به حد غیر قابل قبولی رسیده و جای آن است که کسانی می‌توانند و در وسعشان هست، بکوشند تا این نیروها را قدری به هم نزدیک کنند. قطعاً در این نزدیکی خیر و برکت برای اسلام و مسلمین خواهد بود، کما اینکه در این جدایی و این تفرقه، خیر برای دشمنان اسلام و مسلمین است.^۲

معارضه دائمی ملت‌های مسلمان، خواست دشمنان اسلام

۵۱. بعد از پیروزی انقلاب، دستگاه‌های جاسوسی آمریکا، دستگاه‌های صهیونیست و دستگاه‌های استکباری دیگر، همه سعی خود را بر این متمرکز کرده‌اند که کشورهای حاشیه خلیج فارس، همسایگان ایران و سایر همسایگانی را که در مرزهای دیگر مستقرند، از نظام جمهوری اسلامی بترسانند. می‌خواهند چنین وانمود کنند که نظام جمهوری اسلامی به فکر دخالت در کار آنها و سرنگون کردن رژیم‌های حاکم بر آن کشورهاست. می‌خواهند برای اینکه وحدت اسلامی صورت نگیرد، برادران مسلمان نیروی خودشان را صرف تعارض با یکدیگر کنند. این نکته مهمی است.

عزیزان من، بعضی کشورهای منطقه سال‌های متمادی از بعد پیروزی انقلاب تا امروز را در این دغدغه گذراندند که از اینجا برای آنها وسیله آشوب صادر نشود و بعضی دیگر یا همانها مدتی را به این فکر سپری کردند که وسیله آشوب و فتنه به داخل جمهوری اسلامی اعزام کنند! یعنی دو ملت در نزدیکی یکدیگر با فکر و ایمان واحد، به خاطر دخالت ابرقدرت‌ها و خواست حکومت‌های مستکبر جهانی، در دغدغه دائم از یکدیگر یا در حال معارضه دائمی با یکدیگر بگذرانند. این، همان چیزی است که دشمنان اسلام خواستند.

ما همیشه فریاد وحدت اسلامی بلند کرده‌ایم. ما معتقدیم که جوامع اسلامی و کشورهای مسلمان، با اینکه ممکن است از لحاظ قومیت یا فرهنگ یا خصوصیات دیگر، کاملاً یکسان نباشند، اما از لحاظ ایمان اسلامی، شبیه و برادر یکدیگرند. می‌توانند در کنار یکدیگر باشند و در مقابل توطئه دشمنان، از نیروهای یکدیگر استفاده و از حیثیت خودشان دفاع کنند. این درست نقطه مقابل همان چیزی است که آمریکا برای این منطقه خواست و متأسفانه بعضی از کشورهای این منطقه حساس هم، یا از روی غفلت و نادانی و یا از روی غرض‌ورزی و عناد، همین را پذیرفتند و بر طبق نقشه پلید دشمن مستکبر، حرکت و عمل کردند.^۱

تخریب مذاهب اسلامی

۵۲. اگر در جوامع و کشورهای اسلامی، علما و روشنفکران و متفکران و بزرگان و پیشگامان وحدت، جهت حرکتشان به سمت حاکمیت اسلام باشد، این حرکت، حرکت موفق است، و الا اگر این طور نباشد، و در مقابل حاکمیت طواغیت و کفار و حکومت‌های سرسپرده و بی‌عرضه، تابع و تسلیم باشند، معلوم است که وحدت تضمینی نخواهد داشت. شما از این طرف، شعار وحدت بدهید، جوش بزنید، غصه بخورید، از آن طرف، پولهای

به ناحق بذل و خرج شده و یک عده آدم سست عنصر قلم به مزد نوکر صفت هم پیدا می‌شوند و اندوخته‌های شما را به باد خواهند داد و رشته‌ها را پنبه خواهند کرد. این مجمع التقرب بین المذاهب الاسلامیه باید زمینه‌های تقرب را در جنبه‌های اعتقادی، کلامی، فکری، فقهی، اصولی و علمی فراهم بکنند؛ لیکن آن هدف اساسی باید به یاد متفکران اسلام باشد. دشمنان اسلام این را نمی‌خواهند؛ اما آنچه که خدا می‌خواهد آن خواهد شد. والله غالب علی امره.^۱

وحدت جهان اسلام

۵۳. ما به عنوان عایله تشیع باید با همه وجود احساس و اعلام کنیم که معتقد به وحدت جهان اسلام و وحدت پیروان لا اله الا الله و محمد رسول الله هستیم. ما امروز در دنیا باید مایه وحدت بشویم، همچنان که همه ائمه بزرگوار ما سلام الله علیهم، همیشه عامل جمع وحدت بوده‌اند.

همه چیز آن بزرگواران الگوست. مبارزه آنان با قدرتهای ظالم هم الگوست. همه ائمه ما بدون استثنا، در راه ایجاد حکومت علوی و حکومت حق الهی مبارزه کردند. سیره این بزرگواران، در مقابل چشم ماست. ما امروز خوب می‌فهمیم که آنان چه می‌کردند. همه آنان تقیه کردند و به همین جهت همه آن بزرگواران بدون استثناء به شهادت رسیدند. تقیه مربوط به میدان مبارزه است، التقیه تُرس المؤمن، تُرس (سپر) مربوط به میدان مبارزه است و شهادت نتیجه آن می‌باشد. معرفت، عبادت، ایمان، عمل، اخلاص، عرفان، حلم، علم و همه چیز آنان، که حقیقتاً گل سرسبد عالم آفرینشند، برای ما وسیله تبعیت و پیروی است.^۲

۵۴. یک عده قلم به مزد و مزدور و عالم بی‌دین و ریزه‌خوار سفره سلاطین و مُلکداران بی‌دین عالم را، که از هر کسی خطرناکترند، اجیر کرده‌اند، تا در برابر ندای وحدت

انقلاب اسلامی، فریاد اختلاف و تفرقه سر دهند، واقعاً عالمی که وجدان بیدار و تقوا نداشته باشد. اضرّ از هر دشمنی بر جامعه اسلامی است. در روایت دارد که چنین عالمی بر مسلمانان، اضرّ از گرگ بر گله گوسفند است. شما ببینید، یک گرگ در یک گله گوسفند، چه کار می کند؟ این، ضررش از آن بیشتر است.^۱

شهید مطهری و وحدت

۵۵. همچنان که مرحوم آیه الله شهید مطهری مقاله‌ای با عنوان «الغدیر و وحدت اسلامی» دارد، او کتاب الغدیر را، که درباره مسائل مربوط به غدیر است، یکی از محورهای وحدت اسلامی می داند که درست هم هست. ممکن است به نظر عجیب بیاید، اما واقعیت مطلب همین است. خود مسأله غدیر، غیر از جنبه‌ای که شیعه آن را به عنوان اعتقاد قبول کرده است، یعنی حکومت منصوب به امیرالمؤمنین علیه الصلاه و السلام از طرف پیامبر که در حدیث غدیر آشکار است، اصل مسأله ولایت هم مطرح شده است. این دیگر شیعه و سنی ندارد. اگر امروز مسلمانان جهان و ملت‌های کشورهای اسلامی، شعار ولایت اسلامی سر دهند، بسیاری از راه‌های نرفته و گره‌های ناگشوده امت اسلامی باز خواهد شد و مشکلات کشورهای اسلامی به حل نزدیک خواهد گشت.^۲

ثبیت وحدت و یگانگی بین قومیتها و طوایف مذهبی

۵۶. ما بیشترین تنوع قومی و مذهبی را در این کشور داریم، فارسف عرب، ترک، بلوچ، ترکمن، لر، شیعه، سنی، حنفی و شافعی، اما وحدت کشور محفوظ است. این مسأله بسیار مهم و عظیمی است. برای اینکه بتوانند این وحدت را به هم بزنند و نقار و کدورت و اختلاف و دست به یقه‌گی بین قومیتها یا طوایف مذهبی به وجود آورند، حاضرند

میلیاردها دلار خرج کنند. بسیار هم خرج کردند و در دنیا به تبلیغات پرداختند، ولی نتوانستند. خدا را شکر، نظام جمهوری اسلامی با هدایت الهی پیش رفت. حقیقتاً هدایت الهی بود. چون این بالاتر از ذهن و فکر ما قرار داشت. دست قدرت حق ما را به این راه کشاند. اگر اشتباهی هست، مربوط به آراء، نظرات و مبادرات ماست. اگر ما آنچه فضل و لطف الهی بود، دنبال کنیم، همین وحدت، ثبات و یگانگی، بیش از پیش تثبیت خواهد شد و بیش از پیش هم در دنیا خواهد درخشید.^۱

اسلام و درگیری تعصب آمیز مذهبی

۵۷. ما به فضل الهی در احکام نورانی اسلام توصیه‌هایی داریم که می‌تواند ریشه این گونه چیزها را به کلی خشک کند. در اسلام خطاب به «یا ایها الذین آمنوا» است. نه خطاب به «یا ایها الذین تشیعوا» یا «یا ایها الذین تستنوا»، خطاب به مؤمنین است. مؤمنین به چه؟ مؤمنین به قرآن، مؤمنین به اسلام، مؤمنین به پیغمبر، هر کسی هم برای خودش عقاید جداگانه‌ای دارد که با دیگری تفاوت دارد. وقتی می‌گوید: «واعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا»، خطاب به مؤمنین است؛ خطاب به دسته خاصی از مؤمنین نیست. وقتی می‌گوید: «و ان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما» خطاب به همه مؤمنین است؛ خطاب به گروه خاصی نیست. اسلام با این پایه‌ها می‌تواند زمینه‌ها و ریشه‌های درگیریهای تعصب-آمیز مذهبی را که همه بشریت گرفتارش هستند، خشک کند. ما واقعاً در دینمان این چیزها را داریم؛ نشانه‌اش این است که توانسته‌ایم این کارها را بکنیم.^۲

تهمت زدن دشمنان به شیعه برای تفرقه افکنی

۵۸. امروز کسانی پول خرج می کنند، برای اینکه بتوانند افکار غلط، متحجّر و دور از متن اسلام را، به داخل مجامع علمی و روحانی اهل سنت بکشانند، شاید بتوانند آنها را از نظام اسلامی دور کنند. خدا را شکر می کنیم که به وسیله خود علمای اهل سنت در ایران، بینی آنها به خاک مالیده شد.

علمای اهل سنت، چه در این استان و چه در استانهای کردستان، کرمانشاه و سیستان و بلوچستان - که من از آنجا اطلاع نزدیک دارم - اعم از علمای حنفی و شافعی، در نقاط مختلف، بینی این بدخواهان، را - که پولهای نفتی را هم صرف این کار می کردند - به خاک مالیدند. آفرین بر اینها! آنها را مایوس کردند. حالا آنها هم برای آمریکا، برای دشمن و برای کافر کار می کنند. آن وقت شیعه را به بدعت گذاری متهم می کردند و متهم می کنند! اظهار محبت به اهل بیت پیغمبر را که شیعه و سنی بر محبت و وجوب مودت اهل بیت (علیهم السلام) متفق هستند - بدعت می دانند؛ ولی حمایت از مستکبرین، ظلمه، افراد فاسد، فاسق، فاجر، شارب الخمر و مرتکب انواع محرّمات و کبایر را سنت می دانند و بر طبق آن عمل می کنند! این انحراف نیست؟ متأسفانه عده ای از مردم مسلمان - خوشبختانه نه در کشور ما، این چیزها مربوط به کشور ما نیست - در بعضی از کشورهای دیگر اسلامی، به این گونه انحرافها و کج رویها، دچار و مبتلا هستند.

بحمدالله علمای مذهب اسلامی در کشور ما، در کنار هم زندگی می کنند، ما خوشحالیم. ای بسا که این همکاریها در زمینه های علمی، معرفتی و مسائل فقهی هم انجام گیرد و آراء فقهی به هم نزدیک شود.

چون بسیاری از آراء شافعیّه، به آراء مذاهب اهل بیت علیهم السلام نزدیک است. اینها می توانند بیشتر با هم کار و تفاهم کنند؛ جلسات علمی مشترک تشکیل دهند و ذهنها را بیشتر به هم نزدیک کنند. البته همه باید مراقب باشند که حساسیتهای یکدیگر را تحریک نکنند. بر روی نقاط حسّاس یکدیگر انگشت نگذارند (نه علمای اهل سنت نسبت به شیعه

و نه علمای شیعه نسبت به اهل سنت (عزیزان من! این وحدت از واجبات بزرگی است که هر مستحبی، بلکه هر واجب درجه دومی در مقابل آن در مقام تراحم کنار می‌رود. حفظ این یکپارچگی و وحدت خیلی مهم است!'

شیعه و سنی و مسئله وحدت

۵۹. شیعه و سنی نباید بگذارند دشمن از اختلافاتشان سوء استفاده کند کسانی که شعار اتحاد و وحدت و برادری مسلمین را می‌دهند، اینها دشمن مسلمانان نیستند؛ دوست مسلمانانند، خیر مسلمانان را می‌خواهند و مایلند همه عالم عزیز باشند. چه فایده‌ای دارد که در داخل جامعه اسلامی، مسلمانان از مذاهب مختلف، روبه‌روی هم بایستند و به همدیگر ضربه بزنند؛ از آن طرف هم دشمن بیاید، هر دوی اینها را محاصره کند سرشان را به هم بکوبد و خودش بنشیند، تماشا و استفاده بکند؟ این خوب است؟

اگر ما می‌گوییم که شیعه و سنی در کنار هم قرار بگیرند، یعنی شیعه، شیعه بماند؛ سنی هم سنی بماند. ما چه موقع به عالم تسنن گفته‌ایم که منظورمان از وحدت این است که شما شیعه بشوید؟! ما چنین چیزی نگفته‌ایم. هر کس خواست شیعه بشود، از طریق علمی و از راه مباحثات عالمانه شیعه بشود. آنها هم آزادند که بروند کار خودشان را بکنند. ما نمی‌گوییم شما مذهب را عوض کن؛ ما می‌گوییم شیعه و سنی باید همیشه سر عقل باشند؛ همچنان که بحمدالله در دوران انقلاب اسلامی، در کشور ما مشاهده شد. نگذارند دشمن از اختلافات اینها سوء استفاده کند.

ای قلم به دستی که نشسته‌ای چیزی می‌نویسی و احساسات - ولو احساسات پاک - و عقاید و ایمانت به تو حکم می‌کند که فلان کلمه را در ضدیت با آن فرقه مخالف و مقابل

خودی بنویسی؟ بدان که با نوشتن این کلمه چه اتفاقی می‌افتد؛ بدان که با ایجاد عصیبتها و دشمنیها و مخالفتها، چه کسی استفاده می‌کند.^۱

۶۰. خوشبختانه در ایران این مسائل را حل کرده‌ایم. بسیاری از برادران ما در نقاط مختلف عالم اسلام نیز موارد را یا حل کرده‌اند و یا به حل آن نزدیک شده‌اند؛ اما دشمن از دیرگاه دست‌بردار نبوده است. از نزدیک به دویست سال پیش - هنگامی که استعمار وارد کشورهای اسلامی شد - تا امروز، روی قضیه اختلاف بین فرقه‌های مسلمین کار کردند؛ ما باید خیلی مواظب باشیم. شیعه و سنی باید خود را متعهد کنند که در راه نزدیک کردن فرق اسلامی به یکدیگر بکوشند و از محبت و تعامل برادرانه با یکدیگر حراست و پشتیبانی کنند.^۲

۶۱. سعی زیادی می‌شود که بین مسلمین اختلاف بیندازند؛ مخصوصاً از زمانی که انقلاب اسلامی پرچم وحدت اسلامی را بلند کرد و به دوش کشید، این تلاش بیشتر شد. در داخل کشور ما هم کوشش زیادی کردند، تا در مناطقی که برادران اهل سنت و برادران شیعه سکونت دارند، عده‌یی را وادار کنند بذر اختلاف بپاشند. متأسفانه همه این اقدامات شوم هم به نام دین انجام می‌گرفت. البته کسانی که پرچمهای قومیت و طرفداری از خلق کرد را در دست داشتند، به گونه‌یی دیگری مزدور شیطان بزرگ و آلت دست آمریکا بودند. بحمدالله همه اینها به وسیله ایمان و هوشیاری و توجه شما به کید دشمن خفه شدند و کارشان بی‌نتیجه ماند. اگر ملتی هوشیار باشد، بسیار باارزش است.

اگرچه به نظر ما، اختلاف شیعه و سنی در حقیقت اختلاف نیست؛ زیرا در اصول اصلی اسلام - که اگر کسی آنها را نداشت، مسلمان نیست - مشترکند؛ یعنی هر دو مذهب، به قبله واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد و احکام و ارکان واحد اسلامی معتقدند؛ اما شما ببینید که استعماری در طول زمان طرح مسأله شیعه و سنی در مقابل یکدیگر، چه

وسیله اختلافی - بخصوص در محافل پایین تر و نسبت به اوساط پایین مردم که از معرفت و توجه، قدر دورتر هستند - درست کرده است.^۱

۶۲. بحث شیعه و سنی، بحثی است که به جای خود محفوظ است. در دنیای اسلام دو نحله عمده هست و انی دو همیشه با هم مباحثه داشته‌اند. البته در گذشته، دعوا و جنگ و خونریزی هم داشتند، ولی نظام اسلامی آمد و همه را بیدار و هوشیار کرد. به همه گفت: جنگ و دعوا را رها کنید، آتش بس بدهید. آتش بس دادند و انصافاً تجاوب شد. علمای معروف دنیای اسلام که شیعه نبودند، به ایران آمدند و با امام و مسئولین بیعت کردند و پشت سر ائمه جمعه ما نماز خواندند. از ایران نیز علما به کشورهای دیگر رفتند و در مجامع اهل سنت شرکت کردند. در داخل کشور هم به همین صورت انجام شد.

حال در دنیای اسلام و در خارج آن عده‌ای پیدا شده‌اند که به این معنا اهتمام خاصی می‌ورزند؛ می‌خواهند این ارتباط را از بین ببرند و سدّی درست کنند. این کار هم راههای مختلفی دارد که دیگر در این زمینه، الحدیث ذوشجون. البته تذکراتی را در ایام هفته وحدت، در روز ولادت نبی مکرم اسلام ﷺ به هر دو طرف عرض کردم. بدانید که این یک خطر است. دشمن می‌خواهد بین این ملت و ملت‌های مسلمان، حائل به وجود آورد، هر کس به این کار کمک کند، به دشمن کمک کرده است.^۲

۶۳. البته ما با این بیانمان، نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه، سنی شود؛ یا سنی، شیعه شود و نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه و سنی به قدر توان و مقدرات خودشان، برای تحکیم عقاید خودشان کار علمی نکنند. اتفاقاً کار علمی، بسیاری خوب است و هیچ اشکالی ندارد. کتابهای علمی بویسند؛ در محیط‌های علمی، نه در محیط‌های غیر علمی، آن هم بالحنهای بد و غلط. بنابراین، اگر کسی می‌تواند منطق خود را ثابت کند، ما جلو کار او را نباید بگیریم اما اگر کسی می‌خواهد با حرف، با عمل و با شیوه‌های گوناگون، اختلاف ایجاد

کند، این را ما فکر می‌کنیم که در خدمت دشمن است. هم سنیها باید مراقب باشند و هم شیعه‌ها. «وحدت ملی» را که ما گفتیم. شامل این هم می‌شود - البته بعضی در بیان مطلب اشتباه می‌کنند. وقتی که آنها این حرفها را می‌زنند، شاید خیلی هم ساده نباشد وقتی می‌خواهند وحدت اسلامی را بیان کنند، می‌گویند که در صدر اسلام، نه شیعه و نه سنی بود؛ پس شیعه و سنی غلط است! نه، این حرف نادرست و سستی است. بحث سر این نیست که در صدر اسلام، آیا شیعه و سنی وجود داشت یا نه. بالاخره بعد از پیامبر، آرای مسلمین متفاوت شد. یک شده در مسأله امامت نظری داشتند و عده‌یی نظر متفاوت دیگری داشتند. بعضی منبع احکام الهی را یک چیز و بعضی چیز دیگری دانستند. بنابراین، در اصول و فروع، از همان اول اختلافاتی بین مسلمانان به وجود آمد. این که ما بگوییم در صدر اسلام، نه شیعه و سنی بود، حرف غلطی است. امروز این حرف، در حقیقت به معنای نفی کردن و از بین بردن معارف و فقه و محصول فرهنگی همه فرق مسلمین است. روی هر چه دست بگذارند، می‌گویند در صدر اسلام نبوده، پس این غلط است! این خودش حرفی شبیه توطئه است.^۱

۶۴. ما به همه می‌گوییم که احترام را حفظ بکنند و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه عقیده‌یی بخواهد به مقدسات دیگران اهانت بکند. از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند؛ دشمنی که نه با شیعه رابطه‌ای خوب دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد. همان اسلامی که سنی یا شیعه دارد، مبعوض آمریکا و مرتجعان است. اختلافات داخلی را برای آن زمانی بگذاریم که از طرف هیچ دشمنی جهانی تهدید نشویم. اگر چنین روزی پیش آمد، آن وقت مقابل هم بیشینند و سنگهایشان را با هم حک کنند. امروز وقت این حرفها نیست.^۲

۶۵. ترک و کرد و شیعه و سنی، در کنار هم با مهربانی زندگی می‌کنند. این چیز بسیار باارزشی است یکی از چیزهایی که هنگام پیروزی انقلاب، دشمنان خارجی را نسبت به شکست انقلاب امیدوار می‌کرد، مسئله تعدد اقوام، در سرزمین پهناور ما بود. ترک، عرب، فارس، کرد، لر، بلوچ و ترکمن؛ اقوام مختلف. دشمن امیدوار بود که بتواند از این اختلاف، بهره‌برداری کند؛ اینها را به جان هم بیندازد. شما هر جا نگاه کنید، تبلیغات قوم-گرایی و مبالغه در این مسئله را مشاهده می‌کنید. اگر کاوش کنید دست دشمن را در آنجا خواهید دید. دشمن این را می‌خواست؛ اما غافل بود که ملت ایران پیش از همه چیز، ایرانی است. دشمنان مدّتی در این استان آمدند؛ به وسیله عناصری فتنه‌گری کردند تا شاید بتوانند مردم کرد ما را که هم‌میهن ما هستند، مثل بقیه هم‌میهنان تحت تأثیر قرار بدهند. البته خود کردها جواب فتنه‌گرها را دادند و به دهن آنها زدند.

به فضل پروردگار، حيله دشمن در این استان نگرفت. نتوانستند مردم کرد را دور شعارهای خودشان جمع کنند. البته در همه جا یک عدّه فریب خورده هستند یک عدّه هم خائن و تحریک‌کننده آنها هستند. امروز هم همان خائنین یا فریب‌خورده‌ها، در آن طرف مرزهای این کشور، جیرخوار دشمنان بدخواه این مردمند. شما ببینید امروز در کردستان عراق چه می‌گذرد! خود مردم کرد به تحریک‌صدان و رژیم عراق با چراغ سبز آمریکاییها، به جان هم افتاده و خون یکدیگر را می‌ریزند! آن کسانی که می‌خواستند مردم را از هم جدا کنند، اسم کرد و ترک و اقوان مختلف را جدا جدا می‌آوردند. برای این استان و استانهای دیگر این منطقه، همان وضعیتی را می‌خواستند که امروز بر استان کردستان عراق حاکم است. می‌خواستند خون مردم، در صحنه‌های جنگ برادرکشی، ریخته شود و مردم را بدبخت کنند. امروز به فضل پروردگار، در زیر سایه نظام عزیز و پر افتخار اسلامی که امروز نظام اسلامی در دنیا، یکی از سرافرازترین نظامهاست و در زیر این پرچم به اهتزاز درآمده‌ای که ملّتها و دولتها، با عظمت به آن نگاه می‌کنند، همه گروهها و اقوام ایرانی،

دست در دست یکدیگر زندگی می کنند و قدر این حکومت، این نظام و این عزت را می -
دانند.^۱

۶۶. یک مسئله اصل «ایجاد اختلاف و نگرانی» است تا با هم متحد نشوند، تا این اتحاد
واحد عظیمی را که تصور آن، دل‌های مستکبران طماع را می لرزاند - به وجود نیاورد؛ یعنی
واحد امت اسلامی را. اگر امت اسلامی به معنای واقعی کلمه امت تشکیل شود،
استعمارگران و طمع‌ورزان و کسانی را که خواسته‌اند این منطقه را به نفع خودشان بفشردند
و از آن بهره‌برداری کنند، بسیار می ترسند. آنها می خواهند این اتفاق نیفتد.^۲

۶۷. البته معنایش این نیست که مردم شیعه، در شیعه بودنشان تغییر بدهند؛ نه به مبانی شیعی
معتقدند؛ همچنان که سنی‌های ایران هم، سنی‌های بسیار معتقد و متصلبی هستند. سنی بودن و
شیعه بودن به معنای دشمنی کردن نیست؛ ما باید این را قبول کنیم. یعنی یک کشور می -
تواند شیعه باشد، یک حکومت کاملاً شیعه باشد؛ اما مطلقاً با برادران مسلمان خودش،
رفتار غیر عادلانه، تبعیض آمیز و بیگانه‌وار نداشته باشد.

ما باید ببینیم آیا «انما المؤمنون اخوه» را باور کرده‌ایم یا نه اگر باور کرده باشیم هر مطلبی
داشته باشیم، اشکالی ندارد. بعضی از دعوتها در دنیای اسلام، سعی می کنند بعضی از
مسلمین را کافر معرفی کنند؛ اما این خوشبختانه مطلقاً در ایران نیست.^۳

۶۸. امروز دنیای اسلام به پیام اهل بیت نیازمند است. مسئله پیروان اهل بیت و مجمع اهل
بیت و ندای اهل بیت در جوامع شیعی ندای تفرقه‌افکنانه نیست؛ بر خلاف آنچه که بعضی
تنگ‌نظرها از یک طرف و بعضی مغرضها از یک طرف تصور می کنند و آن را در بوقهای
تبلیغاتی خودشان دائم می دمند و تکرار می کنند. مسئله، مسئله نفی نیست؛ مسئله، مسئله

اثبات است. مکتب اهل بیت حقایق دارد، مطالبی دارد که امروز دنیای اسلام به اینها نیازمند است.^۱

ما اگر بر محور نام مبارک اهل بیت اجتماع می‌کنیم، برای این نیست که دیواری دور خودمان بکشیم تا ما را از بقیه مسلمین جدا کند، بلکه برعکس، برای این است که افقهای جدیدی را در مقابل چشم متفکران اسلامی باز کنیم؛ پنجره‌های جدید بگشاییم تا حقایق جدیدی را ببینند. این رسالت و مسئولیت ماست.^۲

به این معنا توجه بکنید که در سمینار، در شعارها، در سخنرانیهایی که انجام خواهد گرفت و در قطعنامه سمینار، مرتب باید بر روی وحدت اسلامی تکیه بشود. شاید بتوان این را یکی از اهداف سمینار قرار داد و در جمع اعلامش کرد. ما باید بگوییم که می‌خواهیم در این تجمع شیعه را که یکی از اطراف قضیه وحدت است، برای وحدت آماده‌تر کنیم. ما در خانواده اسلامی یک عضو حجیم هستیم. تأثیر ما شیعیان در ایجاد وحدت تأثیر زیادی است. ما می‌توانیم تأثیر زیادی در همه جای دنیا بگذاریم.

این مجموعه دور هم جمع شده‌اند که درباره وحدت - از جمله، وحدت اسلامی - تصمیم خودشان را بگیرند. در سخنرانیهای این سمینار، مرتب باید خطرات تفرقه و اطماع استکباری دشمن را از ایجاد تفرقه و تقویت گرایشهای طایفه‌یی تذکر بدهیم. مرتب می‌خواهند گرایشهای منفی را رواج بدهند. ما هم گرایشهای مثبت داریم، هم گرایشهای منفی. گرایش مثبت این است که من خودم را وابسته به مجموعه‌ای می‌دانم. گرایش منفی یا نافی این است که وابستگی خودم را به معنای لگد زدن به دیگران بدانم؛ مثل ناسیونالیسم منفی یا نافی.^۳

۱- ۸۶/۵/۲۸

۲- ۸۶/۵/۲۸

۳- ۶۹/۱/۲

۶۹. این کار درست و دسته‌جمعی موجب شد که ما از یک چیز واضح غفلت کنیم و آن، این است که شیعه را - که در دنیا جمعیت عظیمی هستند و در امور سیاسی و اجتماعی مناطقی از عالم تأثیر دارند و خودشان را به جمهوری اسلامی و به ایران شیعی متصل می‌دانند - بتدریج با خودمان بیگانه کنیم. یعنی کسانی در دنیا پیدا می‌شوند که به نام شیعه و به عنوان داعیه و مرکزیت شیعه حرف بزنند و کسانی از ضعیف هم به آنها توجه کنند؛ این خسارت است.^۱

۷۰. باید خودمان را از افکار گذشته جدا کنیم. تأکید روز افزون بر مسأله وحدت است. سالها پیش از انقلاب که با بعضی از برادران اهل سنت صحبت می‌کردم، به آنها می‌گفتم که اگر ما بخواهیم وحدت اسلامی تحقق پیدا بکند، باید خودمان را از گذشته جدا و قیچی کنیم. البته وحدت یعنی همین که پیروان این دو مذهب با هم برادر باشند و احساس برادری کنند؛ نه این که شیعه سنی و سنی، شیعه بشود. نه مراد از وحدت این نیست؛ بلکه وحدت به معنای احساس برادری است و همین که هر طرفی احساس کند که دیگری هم مسلمان است و حق اسلامی او را بر گردن خود احساس کند و متقابلاً او هم به همین ترتیب عمل نماید. من می‌گفتم که اگر بخواهیم این کار را بکنیم، باید خودمان را از گذشته جدا کنیم. اگر به گذشته برگردیم، دعواست. این قدر بحث و تکذیب و تغلیط و درگیری و خونریزی و این طور چیزها اتفاق افتاده که اگر نگاهی به گذشته بکنیم، باز دعوا خواهد شد.^۲

شیعه و سنی و عوامل تفرقه‌افکنی دشمنان

۷۱. یک توطئه عمیق و خطرناکی - که خیلی هم قدیمی است - برای ایجاد اختلاف بین فرق اسلامی وجود دارد؛ حالا امروز در دنیا مسئله شیعه و سنی را مطرح می‌کنند. اما این

اختلاف مخصوص شیعه و سنی نیست، بلکه می‌خواهند بقیه فرق اسلامی هم در درون تشیع، در درون تسنن - فرقه‌های اصولی، فرقه‌های فقهی، فرقه‌های کلامی - در مقابل هم قرار بگیرند، گریبان هم را بگیرند، علیه هم فریاد بکشند؛ این چیزی است که دشمن می‌خواهد و بخصوص انگلیسیها در این قضیه متبحرند، خیلی مجربند؛ سالهای متمادی - دهها سال، شاید بشود گفت به یک معنا صدها - در این زمینه کارکرد دارند؛ خوب بلدند نقاط ضعف را می‌شناسند؛ روی آنها انگشت می‌گذارند برای ایجاد اختلاف، الان هم به شدت مشغولند. البته دیگر اینجا مخصوص انگلیسیها نیست؛ سرویسهای اطلاعاتی و امنیتی اسرائیل و آمریکا و همه هستند، برای اینکه این اختلاف را عمیق کنند. شایعات درست می‌کنند؛ با فلان مسئول یک کشور سنی، طوری حرف می‌زنند که احساس کند شیعه به عنوان یک خطر دارد او را تهدید می‌کند. اینجا با جامعه شیعیان - مسئولان کشور شیعه و بقیه کشورهایی که در آنها شیعه هستند - طوری حرف می‌زنند که احساس کنند اهل سنت دارند آنها را تهدید می‌کنند و هستی و هویت آنها را از بین می‌برند. کارشان این است. عین همین قضیه در تواریخ سابقه هم دارد، نمونه‌های مشخص و معینی ذکر شده است، ما هم در زمان خودمان داریم می‌بینیم به فلان مسئول سنی می‌گویند چه نشسته‌ای که از ایران آمدند چند تا روستا را در کشور تو شیعه کردند! اینجا هم می‌آیند و به بعضی از ما می‌گویند چه نشسته‌اید که آمدند چند تا روستا از کشور شما را سنی کردند! اینها کار دشمن است. باید این را شناخت.^۱

دشمن حساسیتهای هر طرف را می‌داند؛ لذا روی آن حساسیتهای انگشت می‌گذارد و سعی می‌کند آنها را تحریک کند. حساسیت شیعه کجاست؟ این را دشمن می‌داند. حساسیت سنی کجاست؟ این را دشمن می‌داند. اینها را بررسی کرده‌اند. آن کاری که شیعه را حساس می‌کند، می‌آیند سنی را وادار می‌کنند تا آن را انجام دهد؛ آن کار که سنی را جریحه‌دار می‌کند، می‌آیند شیعه را وادار می‌کنند تا آن کار را انجام دهد! به این ترتیب ا

اختلاف می‌اندازند. راه مقابله چیست؟ این است که طرفین عاقل باشند و بدانند که چه باید بکنند.^۱

۷۲. متأسفانه در دنیای اسلام کسانی هستند که برای تقرب به آمریکا و مراکز قدرتهای استکباری حاضرند تن به هر عمل خلافی بدهند و بین شیعه و سنی اختلاف بیندازند. من امروز دستهایی را که در برخی از کشورهای همسایه ما عمداً و حساب شده در پی ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی هستند و قومیتها و مذاهب را از هم جدا می‌کنند و جریانهای سیاسی را به جان هم می‌اندازند، تا بتوانند از آب گل آلود ماهی بگیرند و منافع نامشروع خود را از کشورهای اسلامی تأمین کنند، می‌بینیم. باید هوشیار باشیم. ملتها، دولتها، همه مسلمانان، جریانهای سیاسی، روشنفکران و برجستگان باید در مقابل این نقشه دشمن هوشیار باشند و نگذارند دشمن به بهانه‌های مختلف در ایجاد اختلاف موفق شود. آنها همین کار را در عراق می‌خواهند انجام دهند.^۲

شاخصه‌های وحدت شیعه و سنی از نگاه شهید مطهری (ره)

۱. سید جمال الدین اسدآبادی معتقد بود که یک روح بر تمام ملل اسلامی حاکم است و نیازمند به بیماری است. (۷۳)

۲. عبده که مانند سید جمال در پی وحدت دنیای اسلام بود و با تعصبات فرقه‌ای میانه خوبی نداشت. (۷۴)

۳. اقبال مدعی است که از تاریخ مردن تفکر اسلامی پانصد سال می‌گذرد و صورت زندگی خودش را از دست داده است. (۷۵)

۴. آیت‌الله بروجردی بسیار علاقه‌مند بود که حُسن تفاهمی بین شیعه و سنی برقرار شود که از طرفی وحدت اسلامی تأمین گردد و از طرف دیگر معارف شیعه به جامعه تسنن معرفی شود. (۷۶، ۸۴)

۵. آنچه نباید صورت گیرد، کارهایی است که احساسات و تعصبات و کینه‌های مخالف را برمی‌انگیزد، اما بحث علمی سر و کارش با عقل و منطق است نه عواطف و احساسات. (۷۷، ۸۱)

۶. علامه امینی طرفدار وحدت اسلامی‌اند و با نظری وسیع و روشن‌بینانه بدان می‌نگرند. (۷۸)

۷. شخص امیرالمؤمنین علی علیه السلام را که مظلومترین و مجهولترین شخصیت بزرگ اسلامی است و می‌تواند، مقتدای عموم مسلمانان واقع شود، به جهان اسلام معرفی شود. (۷۸، ۹۸)

۸. مسلمین مایه‌های وفاق بسیاری دارند که می‌تواند مبنای یک اتحاد محکم گردد. وحدت در جهان‌بینی، در فرهنگ، در سابقه تمدن، در بینش و منش در معتقدات مذهبی، در پرستشها و نیایشها در آداب و سنن اجتماعی می‌تواند از آنها ملت واحد بسازد. (۸۰، ۸۱، ۸۸)

۹. تنها چیزی که وحدت اسلامی از این نظر ایجاب می‌کند، این است که مسلمین برای اینکه احساسات کینه‌توزی در میانشان پیدا نشود یا شعله‌ور نگردد، متانت خود را حفظ کند، یکدیگر را سبّ و شتم نمایند و ... (۸۰)

۱۰. امان از سوء تفاهمات امان از توهّمات و تصورات غلطی که فرق مختلف درباره یکدیگر دارند و امان از عواملی که کاری جز تیره‌تر کردن روابط مسلمانان ندارند. (۸۱)، ۸۲، ۸۴، ۹۰، ۱۰۷)

۱۱. هدف ما این است که فرق و مذاهب اسلامی، یکدیگر را آن طور که هستند، بشناسند و تصوّر کنند، تصورات دروغ و وهمی را از خود نسبت به برادران خود دور کنند. (۸۱)

۱۲. از اهداف اسلام در نزدیکی وحدت اسلامی، اتحاد و اتفاق مسلمین، محکم شدن پیوندها، راههای عملی برای کاستن و از میان سوء تفاهم‌ها و ... است. (۸۱، ۸۴، ۸۸، ۱۰۴)

۱۳. مفهوم اتحاد اسلامی این است که فرقه‌های اسلامی از اصول اعتقادی و غیر اعتقادی خود صرف نظر کنند، این کار نه منطقی است و نه عملی. (۸۲)

۱۴. اسلام دستور داده است که مسلمانان دور هم جمع شوند و یکدیگر را از نزدیک ببینند و از احوال یکدیگر مطلع شوند تا دل‌هایشان به یکدیگر نزدیک شود و دیوارها از میان برده شود و شکافها پر شود. (۸۳، ۸۶، ۸۸)

۱۵. به گفته علامه فقید کاشف‌الغطاء اسلام بر روی دو اصل و دو فکر بنا شده است؛ ۱- اصل پرستش خدای یگانه ۲- اصل اتفاق و اتحاد جامعه اسلامی. (۸۳)

۱۶. یکی از نیرنگهای غرب این بود که در پوست ملل مسلمان رفت و در میان آنها در باب تمدن اسلامی تفرقه ایجاد کرد. (۸۵، ۸۷)

۱۷. اسلام دین وحدت و اتفاق است و روی وحدت و اتحاد در نقطه مقابلش بر روی پرهیز از تفرق و تشتت خیلی تکیه می‌کند. (۸۶، ۹۷)

۱۸. معنی تفرقه مذهبی این است که هر دسته‌ای می‌گویند، حقیقت اسلام همان است که در نزد ماست. (۸۸)

۱۹. آنچه به دروغ موجب سوء تفاهم شده مانع نزدیک شدن مسلمانان به یکدیگر است نه خود مذاهب. (۹۰، ۱۰۷)

۲۰. ایرانیها در گذشته توانسته‌اند شایستگی خود را برای رهبری معنوی عالم اسلام نشان بدهند. اکنون اشتباه فعلی را رها کنند و روابط خود را با ملل مسلمان محکم تر کنند. (۹۱)

۲۱. اگر انسان بخواهد، اسمی از همبستگی اسلامی و وحدت اسلامی ببرد، یک عده می‌گویند، آقا این حرف، جرم است، ما شیعه هستیم، نباید با دیگران اتحاد داشته باشیم، ولی اسلام می‌گوید، روزی را روز موفقیت برادران مسلمان و روز انجام وظیفه آنهاست، داشته باشید. (۹۲)

۲۲. از ملاکها و معیارهای وحدت اسلامی: اعتقاد به خدا، قرآن، سیره و سنت رسول اکرم (ص)، حج، تاریخ مشترک و فرهنگ هزار ساله مشترک و روحیه و تربیت مشترک (۹۵، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۴)

۲۳. سیره پیغمبر (ص) در ایجاد اخوت میان مسلمین و سیره علی علیه السلام در صدر اسلام، بهترین دلیل بر اهتمام اسلام به وحدت است. (۹۷)

۲۴. از جمله کارهایی که باید انجام داد، ترویج زبانهای اسلامی است. این برای اتحاد مسلمانان فوق العاده ضرر دارد. (۱۰۰)

۲۵. از اقدامات حسن تفاهم: ۱- در ناحیه‌ای اقداماتی شود که این سوء تفاهمات درباره ما ایرانیان و شیعه از میان برود. ۲- محاسن شیعه معرفی شود. (۱۰۴)

۲۶. مسئله وحدت ملل اسلامی بر اساس ایدئولوژی و اینکه قومیت‌ها و نژادها مرزهای مصنوعی است برای تسهیل شناسایی، یکی از مظاهر وسعت نظر تفکر اسلامی است. (۱۰۶)

۲۷. ما در صدد نیستیم که طرحی برای از بین بردن فرقه‌ها و مذاهب و بازگشت همه به اصل اسلام بریزیم. (۱۰۷)

۲۸. وحدت اسلامی متوقف بر این نیست که فرق و مذاهب از بین برود. (۱۰۷)

۲۹. جهات اختلاف فرق و مذاهب آنقدر زیاد نیست که مانع اخوت اسلامی بشود. (۱۰۷)

۳۰. جامعه ما آن وقت جامعه اسلامی است که شعور واحد بر ما حکومت کند. (۱۰۸)

۳۱. قدرت بدون اتحاد و اتفاق میسر نیست. (۱۰۹)

اداره کل پژوهش و آموزش سما

مستندات وحدت شیعه و سنی در نگاه شهید مطهری

پیشگامان وحدت اسلامی

سید جمال و اتحاد اسلامی

۷۳. یکی از هدفهای سید جمال اتحاد اسلام بود؛ یعنی می‌خواست با این تفرقه‌هایی که استبدادها در طول حدود چهارده قرن و استعمار در طول سه چهار قرن اخیر به وجود آورده است، چه تفرقه‌های به صورت مذهبی و چه تفرقه‌های به صورت ملی و چه به صورتهای دیگر، مبارزه کند و معتقد بود که یک روح واحد بر تمام ملل اسلامی حاکم است و نیازمند بیداری است.^۱

عبده و وحدت دنیای اسلام

۷۴. عبده که مانند سید جمال در پی وحدت دنیای اسلام بود و با تعصبهای فرقه‌ای میانه خوبی نداشت، وقتی که به قول خودش نهج‌البلاغه را کشف کرد، در صدد شرح و نشر آن برآمد و در تحشیه و پاورقی بر همه آن کتاب (حتی بر خطبه‌هایی که علیه خلفا بود) درنگ نکرد، همچنان که از ستایش بلیغ و بی‌مانند سخنان علی (ع) خودداری ننمود.^۲

اقبال و احیای همبستگی اسلامی

۷۵. اقبال مدعی است که از تاریخ مردن تفکر اسلامی پانصد سال می‌گذرد؛ پانصد سال است که طرز تفکر مسلمین درباره اسلام به صورت مرده‌ای درآمده و صورت زندگی خودش را از دست داده است.

۱- آینده انقلاب اسلامی ایران، ص ۲۵

۲- نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۴۰ و ۴۱

حدود پانصد سال پیش وقتی که اندلس را که یکی از شریفترین اعضای پیکر اسلامی بود از مسلمانان گرفتند - که این هم تاریخچه عجیبی دارد - اساساً مسلمین دیگر هیچ متوجه نشدند و گویا اصلاً خبردار نشدند که عضو شریفی را، یکی از مهدهای بزرگ تمدن اسلامی و جهانی را از آنها گرفتند. در آن وقت گرفتار جنگ شیعه و سنی بودند، اصلاً فکر نمی‌کردند که چنین موضوعی هم در دنیا مطرح است و چنین فاجعه‌ای هم برای دنیای اسلام رخ داده است.

در گرفتاریهایی که امروز برای اسلام هست، مثلاً در همین گرفتاری فلسطین، ما و شما چقدر همدردی داریم؟ واقعاً احساس همدردی ما چیست؟ اگر نباشد، به قول پیغمبر اکرم ما مسلمان نیستیم. *مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَ تَرَاحُمِهِمْ وَ تَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى*. می‌فرماید تما این پیکر بی‌خوابی به سرش می‌زند، استراحت و آسایش از او گرفته می‌شود؛ یعنی آنقدر به تکاپو می‌افتد که دیگر خوابش نمی‌برد.

این جمله پیغمبر اکرم بود که نشانه‌ای از حیات را به دست می‌دهد. همچنین پیغمبر اکرم فرمود: *مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لَلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ* هر کسی که بشنود مردی استغاثه می‌کند و مسلمانان را به کمک می‌طلبد و او را اجابت نکند و جواب ندهد، در منطق من او مسلمان نیست. کسی که بستگی و پیوستگی او با برادران مسلمانش این قدر نباشد، او مسلمان نیست.^۱

آیت الله بروجردی و وحدت اسلامی

۷۶. یکی از مزایای مرحوم آیت‌الله بروجردی توجه و علاقه فراوانی بود که به مسئله وحدت اسلامی و حسن تفاهم و تقریب بین مذاهب اسلامی داشت. این مرد چون به تاریخ اسلام و مذاهب اسلامی آشنا بود، می‌دانست که سیاست حکام گذشته در تفرقه و دامن

زدن آتش اختلاف چه اندازه تأثیر داشته است و هم توجه داشت که در عصر حاضر نیز سیاستهای استعماری از این تفرقه حداکثر استفاده را می‌کنند و بلکه آن را دامن می‌زنند، و هم توجه داشت که بعد و دوری شیعه از سایر فرق سبب شده که آنها شیعه را نشانند و درباره آنها تصوراتی دور از حقیقت بنمایند. به این جهات بسیار علاقه‌مند بود که حسن تفاهمی بین شیعه و سنی برقرار شود که از طرفی وحدت اسلامی که منظور بزرگ این دین مقدس است تأمین گردد و از طرف دیگر شیعه و فقه شیعه و معارف شیعه آن طور که هست به جامعه تسنن که اکثریت مسلمانان را تشکیل می‌دهند معرفی شود.^۱

وحدت جبهه، راهگشای وحدت

۷۷. طراحان فکر عالی اتحاد اسلامی که در عصر ما مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی (قدس الله سرّه) در شیعه و علامه شیخ عبدالمجید سلیم و علامه شیخ محمود شلتوت در اهل تسنن در رأس آن قرار داشتند معتقد بودند که فرقه‌های اسلامی در عین اختلافاتی که در کلام و فقه و غیره با هم دارند، به واسطه مشترکات بیشتری که در میان آنها هست می‌توانند در مقابل دشمنان خطرناک اسلام دست برادری بدهند و جبهه واحدی تشکیل دهند. این بزرگان هرگز در صدد طرح وحدت مذهبی تحت عنوان وحدت اسلامی - که هیچ‌گاه عملی نیست - نبودند.

آنچه مخصوصاً مرحوم آیت‌الله بروجردی بدان می‌اندیشید این بود که زمینه را برای پخش و انتشار معارف اهل البیت در میان برادران اهل سنت فراهم کند و معتقد بود که این کار جز با ایجاد حسن تفاهم امکان‌پذیر نیست. توفیقی که آن مرحوم در طبع برخی کتب فقهی شیعه در مصر به دست خود مصریان در اثر حسن تفاهمی که به وجود آورده بود کسب کرد، از مهمترین موفقیت‌های علمای شیعه است. جَزَاهُ اللَّهُ عَنِ الْإِسْلَامِ وَالْمُسْلِمِينَ خَيْرَ الْجَزَاءِ.

به هر حال طرفداری از تز «اتحاد اسلامی» ایجاب نمی‌کند که در گفتن حقایق کوتاهی شود. آنچه نباید صورت گیرد کارهایی است که احساسات و تعصبات و کینه‌های مخالف را برمی‌انگیزد، اما بحث علمی سر و کارش با عقل و منطق است نه عواطف و احساسات. ... خوشبختانه در عصر ما محققان بسیاری در شیعه پیدا شده‌اند که از همین روش پسندیده پیروی می‌کنند. در رأس همه آنها علامه جلیل آیت‌الله سید شرف‌الدین عاملی و علامه کبیر آیت‌الله شیخ محمد حسین کاشف الغطاء و علامه بزرگوار آیت‌الله شیخ عبدالحسین امینی مؤلف کتاب شریف الغدیر را باید نام برد.^۱

علامه امینی و نقش «الغدیر» در وحدت اسلامی

۷۸. آیا علامه بزرگوار آیت‌الله امینی مؤلف جلیل‌القدر الغدیر وحدت و اتحاد مسلمین را تنها در دایره تشیع قابل قبول می‌دانسته‌اند، یا دایره اخوت اسلامی را وسیعتر می‌دانسته و معتقد بوده‌اند اسلام که با اقرار و اذعان به شهادتین محقق می‌شود، خواه ناخواه حقوقی را به عنوان حق مسلمان بر مسلمان ایجاد می‌کند و صله اخوت و برادری که در قرآن به آن تصریح شده میان همه مسلمین محفوظ است؟

علامه امینی به این نکته که لازم است نظر خود را در این موضوع روشن کنند و اینکه نقش الغدیر در وحدت اسلامی چیست، آیا مثبت است یا منفی، خود کاملاً توجه داشته‌اند و برای اینکه از طرف معترضان - اعم از آنان که در جبهه مخالف خودنمایی می‌کنند و آنهایی که در جبهه موافق خود را جا زده‌اند - مورد سوء استفاده واقع نشود، نظر خود را مکرر توضیح داده و روشن کرده‌اند.

علامه امینی طرفدار وحدت اسلامی‌اند و با نظری وسیع و روشن بینانه بدان می‌نگرند.^۲

۱- امامت و رهبری، ص ۱۶ - ۱۸

۲- شش مقاله، ص ۲۱۶ و ۲۱۷

۷۹. ... نقش مثبت الغدیر در وحدت اسلامی از این نظر است که اولاً منطق مستدل شیعه را روشن می‌کند و ثابت می‌کند که گرایش در حدود صد میلیون مسلمان به تشیع - برخلاف تبلیغات زهراگین عده‌ای - مولود جریانهای سیاسی یا نژادی و غیره نبوده است، بلکه یک منطق قوی متکی به قرآن و سنت موجب این گرایش شده است. ثانیاً ثابت می‌کند که پاره‌ای اتهامات به شیعه - که سبب فاصله گرفتن مسلمانان دیگر از شیعه شده است - از قبیل اینکه شیعه غیر مسلمان را بر مسلمان غیر شیعه ترجیح می‌دهد و از شکست مسلمانان غیر شیعه از غیر مسلمانان شادمان می‌گردد، و از قبیل اینکه شیعه به جای حج به زیارت ائمه می‌رود، یا در نماز چنین می‌کند و در ازدواج موقت چنان، بکلی بی‌اساس و دروغ است. ثالثاً شخص شیخ امیرالمؤمنین علی (ع) را که مظلومترین و مجهول‌القدرترین شخصیت بزرگ اسلامی است و می‌تواند مقتدای عموم مسلمین واقع شود، و همچنین ذریه اظهارش را به جهان اسلام معرفی می‌کند.^۱

وحدت اسلامی

۸۰. مقصود از وحدت اسلامی چیست؟ آیا مقصود این است: از میان مذاهب اسلامی یکی انتخاب شود و سایر مذاهب گرفته شود و مفترقات همه آنها کنار گذاشته شود و مذهب جدیدی بدین نحو اختراع شود که عین هیچ یک از مذاهب موجود نباشد؟ یا اینکه وحدت اسلامی به هیچ وجه ربطی به وحدت مذاهب ندارد و مقصود از اتحاد مسلمین اتحاد پیروان مذاهب مختلف در عین اختلافات مذهبی، در برابر بیگانگان است؟ مخالفین اتحاد مسلمین برای اینکه از وحدت اسلامی مفهومی غیر منطقی و غیر عملی بسازند، آن را به نام وحدت مذهبی توجیه می‌کنند تا در قدم اول با شکست مواجه گردد. بدیهی است که منظور علمای روشنفکر اسلامی از وحدت اسلامی، حصر مذاهب به یک مذهب و یا اخذ مشترکات مذاهب و طرد مفترقات آنها - که نه معقول و منطقی است و نه

مطلوب و عملی - نیست. منظور این دانشمندان متشکل شدن مسلمین است در یک صف در برابر دشمنان مشترکشان.

این دانشمندان می گویند مسلمین مایه وفاقهای بسیاری دارند که می تواند مبنای یک اتحاد محکم گردد. مسلمین همه خدای یگانه را می پرستند و همه به نبوت رسول اکرم ایمان و اذعان دارند، کتاب همه قرآن و قبله همه کعبه است، با هم و مانند هم حج می کنند و مانند هم نماز می خوانند و مانند هم روزه می گیرند و مانند هم تشکیل خانواده می دهند و داد و ستد می نمایند و کودکان خود را تربیت می کنند و اموات خود را دفن می نمایند و جز در اموری جزئی، در این کارها با هم تفاوتی ندارند. مسلمین همه از یک نوع جهان بینی برخوردارند و یک فرهنگ مشترک دارند و در یک تمدن عظیم و باشکوه و سابقه دار شرکت دارند. وحدت در جهان بینی، در فرهنگ، در سابقه تمدن، در بینش و منش، در معتقدات مذهبی، در پرستشها و نیایشها، در آداب و سنن اجتماعی خوب، می تواند از آنها ملت واحد بسازد و قدرتی عظیم و هایل به وجود آورد که قدرتهای عظیم جهان ناچار در برابر آنها خضوع نمایند، خصوصاً اینکه در متن اسلام بر این اصل تأکید شده است. مسلمانان به نصّ صریح قرآن برادر یکدیگرند و حقوق و تکالیف خاصی آنها را به یکدیگر مربوط می کند. با این وضع چرا مسلمین از این همه امکانات وسیع که از برکت اسلام نصیبشان گشته استفاده نکنند؟

از نظر این گروه از علمای اسلامی، هیچ ضرورتی ایجاب نمی کند که مسلمین به خاطر اتحاد اسلامی، صلح و مصالحه و گذشتی در مورد اصول یا فروع مذهبی خود بنمایند، همچنان که ایجاب نمی کند که مسلمین درباره اصول و فروع اختلافی فیما بین بحث و استدلال نکنند و کتاب نویسند. تنها چیزی که وحدت اسلامی، از این نظر، ایجاب می - کند، این است که مسلمین - برای اینکه احساسات کینه توزی در میانشان پیدا نشود یا شعله ور نگردد - متانت را حفظ کنند، یکدیگر را سبّ و شتم ننمایند، به یکدیگر تهمت نزنند و دروغ نبنند، منطق یکدیگر را مسخره نکنند و بالاخره عواطف یکدیگر را مجروح

ن سازند و از حدود منطق و استدلال خارج نشوند و در حقیقت - لاقفل - حدودی را که اسلام در دعوت غیر مسلمان به اسلام لازم دانسته است، درباره خودشان رعایت کنند: «أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ».

برای برخی این تصور پیش آمده که مذاهبی که تنها در فروع با یکدیگر اختلاف دارند، مانند شافعی و حنفی، می‌توانند با هم برادر باشند و با یکدیگر در یک صف قرار گیرند، اما مذاهبی که در اصول با یکدیگر اختلاف نظر دارند به هیچ وجه نمی‌توانند با یکدیگر برادر باشند. از نظر این دسته، اصول مذهبی مجموعه‌ای بهم پیوسته است و به اصطلاح اصولیون از نوع «اقل و اکثر ارتباطی» است، آسیب دیدن یکی عین آسیب دیدن همه است. علی‌هذا آنجا که مثلاً اصل «امامت» آسیب می‌پذیرد و قربانی می‌شود، از نظر معتقدین به این اصل، موضوع وحدت و اخوت منتفی است و به همین دلیل شیعه و سنی به هیچ وجه نمی‌توانند دست یکدیگر را به عنوان دو برادر مسلمان بفشارند و در یک جبهه قرار گیرند. دشمن هر که باشد.^۱

۸۱. یکی از ابتلائات مسلمین این است که گذشته از اینکه از لحاظ پاره‌ای معتقدات تفرق و تشتت پیدا کرده‌اند و مذاهبها و فرقه‌ها در میان آنها پیدا شده است - دچار سوء تفاهمات زیادی نسبت به یکدیگر می‌باشند؛ یعنی گذشته از پاره‌ای اختلافات عقیده‌ای دچار توهمات بیجای بسیاری درباره یکدیگر می‌باشند. در گذشته و حاضر آتش افروزانی بوده و هستند که کوشش‌شان بر این بوده و هست که بر بدبینی‌های مسلمین نسبت به یکدیگر بیفزایند. تهدیدی که از ناحیه سوء تفاهمات بیجا و خوب درک نکردن یکدیگر متوجه مسلمین است بیش از آن است که از ناحیه خود اختلافات مذهبی متوجه آنهاست. مسلمانان از نظر اختلافات مذهبی طوری نیستند که نتوانند وحدت داشته باشند، نتوانند با یکدیگر برادر و مصداق «أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِخْوَةٌ» بوده باشند زیرا خدایی که همه پرستش می‌کنند یکی است، همه می‌گویند: لا اله الا الله، همه به رسالت محمد ﷺ ایمان دارند و نبوت

را به او پایان یافته می‌دانند و دین او را خاتم ادیان می‌شناسند، همه قرآن را کتاب مقدس آسمانی خود می‌دانند و آن را تلاوت می‌کنند و قانون اساسی همه مسلمین می‌شناسند، همه به سوی یک قبله نماز می‌خوانند و یک بانگ به نام اذان برمی‌آورند، همه در یک ماه معین از سال که ماه رمضان است روزه می‌گیرند، همه روز فطر و اضحی را عید خود می‌شمارند، همه مراسم حج را مانند هم انجام می‌دهند و با هم در حرم خدا جمع می‌شوند، و حتی همه خاندان نبوت را دوست می‌دارند و به آنها احترام می‌گذارند. اینها کافی است که دل‌های آنها را به یکدیگر پیوند دهد و احساسات برادری و اخوت اسلامی را در آنها برانگیزد. ولی ...

ولی امان از سوء تفاهمات، امان از توهمات و تصورات غلطی که فرق مختلف درباره یکدیگر دارند و امان از عواملی که کاری جز تیره‌تر کردن روابط مسلمانان ندارند.

۱. یکی از هدف‌های اسلام که از مسلمین تأمین آن را خواسته است، اتحاد و اتفاق مسلمین است.

۲. یکی از فلسفه‌های فریضه حج محکم شدن پیوندها و تفاهم بیشتر افراد مسلمین است.

۳. بررسی انواع توهمات و سوء تفاهماتی که دیگران درباره ما شیعیان و بالخص ایرانیان دارند.

۴. بررسی سوء تفاهمهایی که از این طرف نسبت به برادران غیر شیعی وجود دارد.

۵. راه‌های عملی برای کاستن و از میان بردن سوء تفاهم‌ها^۱

محیط حسن تفاهم، ضامن وحدت

۸۲. مفهوم اتحاد اسلامی که در صد سال اخیر میان علما و فضیای مؤمن و روشنفکر اسلامی مطرح است این نیست که فرقه‌های اسلامی به خاطر اتحاد اسلامی از اصول

اعتقادی و یا غیر اعتقادی خود صرف نظر کنند و به اصطلاح مشترکات همه فرق را بگیرند و مختصات همه را کنار بگذارند. چه، این کار نه منطقی است و نه عملی.

چگونه ممکن است از پیرو یک مذهب تقاضا کرد که به خاطر مصلحت حفظ وحدت اسلام و مسلمین، از فلان اصل اعتقادی یا عملی خود که به هر حال به نظر خود آن را جزء متن اسلام می‌داند صرف نظر کند؟ در حکم این است که از او بخواهیم به نام اسلام از جزئی از اسلام چشم‌پوشد.

پابند کردن مردمی به یک اصل مذهبی و یا دل‌سرد کردن آنها از آن، راه‌های دیگر دارد و طبیعی‌ترین آنها منطقی و برهان است. با خواهش و تمنا و به نام مصلحت، نه می‌توان قومی را به اصلی مؤمن ساخت نه می‌توان ایمان آنها را از آنها گرفت.

ما خود شیعه هستیم و افتخار پیروی اهل البیت علیهم السلام را داریم. کوچکترین چیزی حتی یک مستحب و یا مکروه کوچک را قابل مصالحه نمی‌دانیم؛ نه توقع کسی را در این زمینه می‌پذیریم و نه از دیگران انتظار داریم که به نام مصلحت و به خاطر اتحاد اسلامی از یک اصل از اصول خود دست بردارند. آنچه ما انتظار و آرزو داریم این است که محیط حسن تفاهم به وجود آید تا ما که از خود اصول و فروعی داریم، فقه و حدیث و کلام و فلسفه و تفسیر و ادبیات داریم، بتوانیم کالای خود را به عنوان بهترین کالا عرضه بداریم تا شیعه بیش از این در حال انزوا به سر نبرد و بازارهای مهم جهان اسلامی به روی کالای نفیس معارف اسلامی شیعه بسته نباشد.

اخذ مشترکات اسلامی و طرد مختصات هر فرقه‌ای نوعی خرق اجماع مرکب است و محصول آن چیزی است که قطعاً غیر از اسلام واقعی است، زیرا بالاخره مختصات یکی از فرق جزء متن اسلام است و اسلام مجرد از همه این مشخصات و ممیزات و مختصات وجود ندارد.^۱

حج عامل وحدت

۸۳. کسی که کوچکترین آشنایی با تعلیمات اسلامی داشته باشد، در این جهت تردید نمی‌کند که اسلام به عناوین مختلف دستور داده که مسلمانان دور هم جمع شوند و یکدیگر را از نزدیک ببینند و از احوال یکدیگر مطلع شوند تا دلهاشان به یکدیگر نزدیک شود و دیوارها از میان برده شود و شکافها پر شود.

همه می‌دانیم که طبق نصوص اسلامی، عبادت هر اندازه بیشتر در خلوت و دور از چشم دیگران صورت بگیرد به اخلاص نزدیکتر است. در عین حال اسلام دستور اکید داده است که نماز به جماعت خوانده شود و اجر و ثواب این عمل را بیش از آنچه تصور می‌رود از نماز فرادی بالاتر برده است. چرا؟ برای اینکه در اثر جماعت، مسلمانان از یکدیگر باخبر می‌شوند و دلهاشان به یکدیگر نزدیک می‌شود.

هفته‌ای یک بار نماز جمعه قرار داده است و مقرر کرده است در شعاع یک فرسخ در یک فرسخ بر همه واجب است که شرکت کنند. در نماز جمعه (که همان نماز ظهر روز جمعه است ولی با تشریفات خاصی) به جای دو رکعت آن دو خطابه قرار داده است که امام در آن خطابه علاوه بر مواعظ، اخبار اقطار عالم اسلام را به اطلاع آنها می‌رساند و مصالح عمومی آنها را با آنها در میان می‌گذارد.

نماز جماعت یک اجتماع روزانه است و نماز جمعه یک اجتماع عمومی تر هفتگی است. نماز عید فطر و نماز عید اضحی دو عبادت اجتماعی دیگر است که سالانه است.

از همه اجتماعات اسلامی مهمتر و عمومی تر و طولانی تر و متنوع تر برنامه حج است که بحق آن را «کنگره عمومی اسلامی» نام نهاده‌اند. بر هرکسی واجب است که اگر توانایی داشته باشد لااقل در عمر یک بار در این اجتماعات عظیم شرکت کند. همه مسلمانان باید در زمان معین و روزهای معین اعمال معینی را انجام دهند. همه باید یک نوع لباس در آن ایام بپوشند، یک نوع سخن به زبان آورند.

چه خوب گفته است علامه فقید کاشف الغطاء «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى كَلِمَتَيْنِ: كَلِمَةِ التَّوْحِيدِ وَ تَوْحِيدِ الْكَلِمَةِ» یعنی اسلام بر روی دو اصل و دو فکر بنا شده است: یکی اصل پرستش خدای یگانه است، دیگر اصل اتفاق و اتحاد جامعه اسلامی است.^۱

وحدت به رغم اختلاف مذهب

۸۴. متأسفانه مسلمانان دچار تفرق مذهبی زیاد هستند. بالاتر از خود تفرق مذهبی، سوء تفاهمهایی است که در این زمینه وجود دارد. در اینجا دو مطلب است. یک مطلب اینکه آیا ممکن است اقدامی بشود که یک وحدت مذهبی به وجود بیاید؟ این عملی نیست، لاقلاً به این زودیها عملی نیست. ما خودمان که شیعه هستیم هنوز نتوانسته‌ایم در امر تقلید، وحدت به وجود بیاوریم و کاری بکنیم که مجتهدین شورای فتوایی تشکیل دهند و در هر زمانی مردم یک رساله عملی بیشتر نداشته باشند، آن وقت توقع داریم که حنفی و شافعی و مالکی و حنبلی و وهابی و زیدی همه بیایند شیعه اثنی عشری بشوند؟ ولی مطلب دیگر این است که آیا این اختلافات مذهبی مانع وحدت اسلامی و اخوت اسلامی است؟ آیا مانع این است که همه مسلمانان با یکدیگر احساس برادری بکنند بعد از آنکه قرآنشان یکی است، پیغمبرشان یکی است، احادیث پیغمبر را همه قبول دارند و مدارکی در دست است که احادیث اهل بیت را اهل تسنن هم باید قبول کنند. مرحوم آیت الله بروجردی و مرحوم شیخ عبدالمجید سلیم، مفتی اعظم مصر، توافق کرده بودند بر این اساس که اهل تشیع احادیث معتبر اهل تسنن را بپذیرند و البته از قدیم می‌پذیرفته‌اند، فقط در کتب حدیثشان وارد کنند و آنها هم به موجب حدیث اِنِّی تَارِکٌ فِیْکُمْ الثَّقَلَیْنِ: کِتَابِ اللَّهِ وَ عِزَّتِی احادیث اهل بیت را بپذیرند. و همینها بود که مقدمات فقه مقارن را در مصر به وجود آورد.^۲

۱- م. آ. ج ۲۵، ص ۴۴ - ۴۵

۲- حج، ص ۸۱ و ۸۲

تمدن اسلامی و نیرنگ غرب

۸۵. یکی از نیرنگهای غرب این بود که در پوست ملل مسلمان رفت [و میان آنها در باب تمدن اسلامی تفرقه ایجاد کرد]. چون نمی‌شد این تمدن گذشته را انکار کرد، در پوست عربها رفت و گفت تمدن عرب. حتی گوستاو لوبون وقتی کتاب می‌نویسد می‌گوید تمدن عرب. گو این که مترجم فارسی‌اش گفته تمدن اسلام و عرب، ولی او می‌گوید تمدن عرب، برای این که عرب بگوید این تمدن مال من بود. ولی وقتی که به ایران آمدند نقیض و ضد آن را به ایران تلقین می‌کردند که این تمدنی که در گذشته بوده تمدن ایرانی بوده، بوعلی سینا وابسته به تمدن ایرانی است و از بقایای تمدن ۲۵۰۰ ساله پیش‌تر است! در جشن ۲۵۰۰ ساله چقدر کوشش می‌کردند روی مسئله استمرار فرهنگی تکیه کنند که ما در ۲۵۰۰ سال پیش یک فرهنگ را آغاز کردیم و آن فرهنگ با روح خاصی که داشته است ادامه داشته تا به زمان ما رسیده است؛ بوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، حافظ، مولوی و خواجه نصیرالدین طوسی زاده آن فرهنگ‌اند، همان روح است که تا زمان ما استمرار پیدا کرده، در صورتی که این یک دروغ محض است. تمدنی که در دوره اسلام شروع شد با یک روح مخصوص شروع شد. این تمدن مثل هر تمدن دیگری از تمدنهای دیگر جهان استفاده کرد اما به صورت تغذیه نه به صورت التقاط، مثل هر جاندار جوانی که پیدا می‌شود و از محیط خودش تغذیه می‌کند، ولی معنی تغذیه این است که او را هضم می‌برد و به شکل خودش درمی‌آورد و روح خودش را به او می‌دهد. اما کاری کردند که ملت ما از تاریخ خودش بی‌خبر و به آن بی‌اعتقاد و بی‌اعتماد باشد.^۱

تفرقه مایه فنای اقوام

۸۶. یکی از عواملی که مایه فنای اقوام است تفرق و تشتت است؛ دسته دسته شدن، فرقه فرقه شدن، دو قبیله شدن، هر دسته‌ای یک فکری، عقیده‌ای، مسلکی داشتن؛ هر دسته‌ای

در گوشه‌ای یک کشور تشکیل دادن. اسلام دین وحدت و اتفاق است و روی وحدت و اتحاد و در نقطه مقابلش بر روی پرهیز از تفرق و تشتت خیلی تکیه می‌کند.^۱

برنامه‌های استعمار برای تفرقه

۸۷. در حال حاضر استعمار دو کار اساسی کرده است برای اینکه احساس وحدت زنده نشود؛ یکی تجزیه و قطعه قطعه کردن فرهنگ و تمدن اسلامی از راه تقویت ناسیونالیسم و نژادپرستی و قومیتها، آنچنان که می‌بینیم سخن از فرهنگ عرب و ایران و ترک و هند و غیره است و حال آنکه آنچه در طول هزار و سیصد سال وجود داشته یک فرهنگ بیشتر نیست و آن فرهنگ اسلامی است. دیگر استخوان لای زخمهایی است که اغلب در مرز کشورهای اسلامی گذاشته‌اند از قبیل شط‌العرب و جزیره تبت و پشتونستان و غیره. سومی هم وجود دارد و آن استخدام عامل برای تألیف و نشر کتب در ایجاد اختلاف مثل الخطوط العریضه و کتاب سید روضاتی.^۲

سوء تفاهم، عامل تفرقه

۸۸. مسلمین با نهایت تأسف تفرق مذهبی پیدا کرده‌اند. معنی تفرق مذهبی این است که هر دسته‌ای می‌گویند حقیقت اسلام همان است که در نزد ماست. ولی یک مطلب هست و آن اینکه اسلام وحدت مسلمین را خواسته است. اکنون باید بینیم که این وحدت مستلزم این است که همه مسلمین از یک مذهب پیروی کنند و فرقه فرقه شدن آنها مانع وحدت آنهاست، یا آن چیزی که مانع وحدت است بیشتر سوء تفاهماتی است که با یکدیگر دارند؟ به عقیده ما دومی است، برای اینکه معبود همه یکی است، قبله همه یکی است، ماه رمضان و روزه همه یکی است، کتاب آسمانی همه یکی

۱- مجموعه آثار ج ۲۵، ص ۳۰۷

۲- یادداشتهای استاد مطهری (۷) ص ۴۱۴

است، همه یک جور نماز می خوانیم، یک جور زکات می دهیم، اختلافات در فروع است و عمده این است که دارای یک فرهنگ و تاریخ و تمدن اند. اما وقتی که این یکی او را مشرک بخواند و دیگری آن را انجس من الکلاب الممطوره بداند، شیعه سنی را ناصبی بداند و سنی شیعه را مجوسی، بدیهی است که وحدتی حاصل نمی شود.^۱

۸۹. ما مسلمانها نشستیم چشمهای خودمان را بسته ایم، پیوسته می گوئیم چرا ما مسلمانها این جور شکست خورده هستیم؟ چرا ما مسلمانها ذلیل هستیم؟ خیال می کنیم همین قدر که ما اذان و اقامه گفتیم و نماز خواندیم دیگر مسلمانی مان کامل است؛ ما که أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ می گوئیم بنابراین مسلمان کامل هستیم، در حالی که اسلام یک دستورهای دیگری هم دارد. از مهمترین دستورهای اسلام همین دستور روابط خاص اجتماعی میان ما مسلمین است، همین که می گوید اگر نکند اوضاع خیلی خراب است. ما نکردیم و اوضاع هم خراب است. این خیلی واضح است: به اندازه ای که ما مسلمین خودمان علیه یکدیگر فعالیت می کنیم دشمنان ما علیه ما فعالیت نمی کنند. چندی پیش دیدم یک آقای محترمی اظهار ناراحتی می کرد که فلان شخص گفته است هیچ فرق نمی کند که فلسطینیها اسرائیلیها را بکشند یا اسرائیلیها فلسطینیها را بکشند! از یک طرف قرآن می گوید: «وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَ فُسَادٌ كَبِيرٌ»، از طرف دیگر ما می گوئیم اسرائیل که اَلدُّ اَلْخِصَامُ مسلمین است یعنی مسلمین دشمنی عنودتر و خطرناکتر از اسرائیلیها ندارند، هیچ فرق نمی کند که آنها فلسطینیها را بکشند یا فلسطینیها آنها را. بعد هم می خواهیم یک ملت سعادت مند باشیم.^۲

اتحاد مسلمانان

۹۰. اتحاد مسلمانان در دو ناحیه است. یکی در نواحی سیاسی است که در وظیفه دولتهاست و به ملتها مربوط نیست، حرف او را هم نمی‌توان زد زیرا جایی است که جبرئیل را پر بسوزد. منافع خارجی در این است که کنگره سیاسی اسلامی و به قول خود اعراب مؤتمر اسلامی تشکیل نشود.

اما از آن جهت که مربوط به ملتهاست، باید دیوارهای سوء تفاهمها را خراب کرد. این مهمترین وظیفه‌ای است که در این راه یعنی تقویت دین به واسطه محکم کردن پیوند اتحاد مسلمانان باید انجام داد.

آنچه به دروغ موجب سوء تفاهم شده، مانع نزدیک شدن مسلمانان به یکدیگر است نه خود مذاهب.^۱

۹۱. این نکته باید گفته شود که ایرانیها در گذشته توانسته‌اند شایستگی خود را برای رهبری معنوی عالم اسلام نشان بدهند. اکنون نیز اگر اشتباه فعلی را رها کنند و به جای بازگشت به چهار هزار سال پیش و جدا کردن خود از عالم اسلام روابط خود را با ملل مسلمان محکمتر کنند، صد در صد به نفع ایران است زیرا زمینه بسیار خوب است. از طرفی آمادگی روحی در روشنفکران مسلمان - که تاریخ اسلام را مملو از نام ایران و ایرانی می‌بینند، احترامی از ایران و ایرانی در آنها ایجاد کرده است که فوق‌العاده است و از طرف دیگر در حال حاضر نیز مانند گذشته، متفکرین اسلامی ایران عمیق‌تر از سایر متفکرین فکر می‌کنند.^۲

همبستگی از علائم حیات جامعه اسلامی

۹۲. واقعاً عجیب است؛ این الآن مسئله‌ای شده که اگر انسان بخواهد اسمی از همبستگی اسلامی، از همدردی، از وحدت اسلامی ببرد، یک عده می‌گویند: آقا این حرف جرم است، ما شیعه هستیم نباید با دیگران اتحادی داشته باشیم. ولی اسلام می‌گوید آقا! شما در شهر خودت هستی، در مملکت خودت هستی، در ایرانی، در دورتر از ایرانی، در هندوستان هستی، در بلخ و بخارا هستی، در ژاپن هستی، در چین هستی، در اروپا هستی، در آمریکا هستی؛ شما هم آنجا این روزی را که روز موفقیت برادران مسلمانان و روز انجام وظیفه آنهاست، به یاد آنها و به یاد انجام وظیفه آنها مراسم عید و مراسم سرور داشته باشید.^۱

جامعه اسلامی را خطر از داخل تهدید می‌کند

۹۳. حال از اینها چه می‌فهمیم؟ از اینها این را می‌فهمیم که قرآن در درجه اول و بعد کلمات پیغمبر اکرم همیشه به ما این جور می‌گوید که جامعه اسلامی را خطر از داخل خود تهدید می‌کند، از ناحیه یک اقلیت منافق زیرک و یک اکثریت جاهل ساده‌دل ولی متعبد. آن زیرکها اگر این جاهلها نباشند کاری نمی‌توانند بکنند؛ آن جاهلها هم اگر زیرکها نباشند کسی آنها را به راه کج نمی‌برد.

حال شما از اینجا می‌توانید بفهمید که چطور شد جامعه اسلامی از ناحیه یک اقلیت منافق متهم و یک اکثریت ساده‌دل ولی مؤمن و باایمان به این روز افتاد یعنی اینها سبب شدند که این تأکیدها و اصرارهایی که پیغمبر اکرم کرد در عمل بی‌نتیجه بماند، یعنی آن عده منافق مردم را از راه منحرف کردند بدون آنکه خود مردم بفهمند که از راه منحرف شده‌اند، اغفال کردند.

۹۴. یکی از علائم حیات یک جامعه این است که همبستگی میان افرادش بیشتر است. خاصیت مردگی، متلاشی شدن و متفرق شدن و جدا شدن اعضا و جوارح آن اجتماع است. آیا جامعه اسلامی امروز یک جامعه زنده است یا یک جامعه مرده؟ به این دلیل که مسلمین بیشتر به جان یکدیگر می‌افتند و بیشتر مساعی شان صرف جنگ و دعوا با خودشان و اختلاف داخلی خودشان می‌شود و در نتیجه دشمن زیرک استفاده می‌کند، آنها مرده هستند.

چه تعبیر رسایی وجود مبارک رسول اکرم ﷺ دارد، می‌فرماید: مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّدِهِمْ وَ تَرَاحُمِهِمْ وَ تَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى مثل مردم باایمان، آنهایی که زنده به ایمانند، آنهایی که مصداق یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ هستند، مثل مؤمنین در همدلی، در دوست داشتن یکدیگر، در عاطفه داشتن نسبت به یکدیگر، در همدردی نسبت به یکدیگر، در علاقه‌مند بودن به سرنوشت یکدیگر، مَثَلُ پیکر زنده است که اگر عضوی از آن به درد آید سایر اعضا با این عضو همدردی می‌کنند.

اولش تب است. یک کانون چرک که در یک نقطه از بدن پیدا می‌شود، فوراً یک حرارت غیر عادی در تمام بدن ایجاد می‌گردد. مثلاً یک ضایعه در گوشه‌ای از کبد یا روده پیدا شده که طیب تشخیص نمی‌دهد، بسا هست که اگر عکسبرداری هم بکنند تشخیص داده نمی‌شود که چیست، اما این قدر معلوم می‌شود که تمام بدن از نوک سر گرفته تا ناخن پا غرق در تب می‌شود، درجه حرارتش بالا می‌رود، گلبولهای خون به فعالیت می‌افتند، تمام بدن به فعالیت می‌افتد که چرا در فلان جای بدن فلان ضایعه پیدا شده. این، علامت حیات است. آیا ما مسلمین امروز همین جور هستیم؟ آیا اگر ضایعه‌ای، گرفتاری‌ای در نقطه‌ای از نقاط اسلامی رخ بدهد، ما این جور هستیم؟

اداره کل پژوهش‌های آموزشی و تربیتی

ملاک‌ها و معیارهای وحدت اسلامی

۹۵. الف. اعتقاد به خدا، که البته مشترک است با سایر ادیان
- ب. قرآن به عنوان کتاب آسمانی و عزیزترین کتابها
- ج. سیره و سنت رسول اکرم و احادیث نبوی
- د. حج، کعبه، مراسم حج که این فلسفه در آن منظور است.
- ه. تاریخ مشترک و به هم آمیخته که فی‌المثل بخاری و ابوحنیفه و غزالی و جوهری ایرانی، مورد احترام مذهبی مردم شمال آفریقا هستند.
- و. به طور کلی یک فرهنگ هزار ساله مشترک و روحیه مشترک و تربیت مشترک.^۱

ازاله موانع وحدت

۹۶. تفاوت گذاشتن‌ها مطلقاً به منزله ایجاد ناهمواری و دست‌انداز و پست و بلندی در اجتماع است. تفاوت و تبعیض، یک طبقه را مغرور و طبقه دیگر را ناراضی و در نتیجه ایجاد اختلاف می‌کند.
- ما می‌گوییم پیغمبر وحدت بی‌نظیری ایجاد کرد و خیال می‌کنیم تنها چیزی که مؤثر بود این بود که رسول اکرم ایمان به خدا به آنها داد و بعد هم فرمان داد متحد باشید و آنها متحد شدند. فکر نمی‌کنیم که موانع و عوایق اتحاد را که همان ناهماهنگیها و ناهمواریها و پست و بلندیها و دست‌اندازها از ناحیه مواهب اجتماعی (هر نوع موهبتی: مالی، احترامی، منصبی) [است] از بین برد؛ هم مقتضی را ایجاد کرد و هم مانع را مفقود کرد.^۲

اهتمام اسلام به وحدت

۹۷. در خطبه‌های زیادی علی علیه السلام می‌خواهد نیروی متفرق و از هم پاشیده مسلمانان را از نو جمع کند و وحدت ببخشد، و چون موفق نمی‌شود رنج می‌برد.

اسلام خود مسئله وحدت و اتحاد مسلمین را طرح کرده است: آیه **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً ...** خود بهترین شاهد است. آیه **وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّهٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ** که میان آیه ۱۰۳ [آل عمران]: **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ ...** و آیه ۱۰۵: **وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ** [قرار گرفته] اشاره‌ای دارد که یکی از دعوت به خیرها و شاید مهمترین آنها دعوت به وحدت اسلامی است.

آیه **وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ**، ایضاً آیه **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ** ... ایضاً آیه **وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا ...** همه اهتمام اسلام را به اصل اتحاد مسلمین می‌رساند.

سیره پیغمبر در ایجاد اخوت میان مسلمین و سیره علی علیه السلام در صدر اسلام بهترین دلیل بر اهتمام اسلام به وحدت است.^۱

وحدت، ضروری‌ترین نیاز عصر

۹۸. ما این را باید بدانیم که در این عصر از هر عصر دیگر، مسلمانان بیشتر به اتحاد و رفع اختلاف احتیاج دارند. ما شیعیان این افتخار را داریم که علی علیه السلام بزرگ‌ترین گذشتها و فداکاری‌ها را در زمینه خلافت انجام داد، در نهایت خلوص نیت با رقبای خود همکاری و همگامی کرد، یعنی مصلحت اسلام را بالاترین مصلحت‌ها دانست.^۲

قرآن، زبان اتحاد

۹۹. باید گفت فعلاً در جهان زبانی به نام زبان عربی وجود ندارد. این که هست زبان قرآن است. عرب فعلی به زبان قرآن تکلم می کند نه اینکه قرآن به زبان عرب است، زیرا زبان عرب قبل از قرآن اگر قرآن نبود دیگر وجود نداشت، نه عربی بود و نه زبان عربی. ولی قرآن ملیت‌های مختلفی از نژادهای مختلف را واداشته که به زبان خودش سخن بگویند یا مانند ما لغات قرآن را در زبان خود بیاورند. می توان گفت فردوسی و سعدی و مولوی و حافظ به زبان پارسی سخن گفته‌اند، زیرا هر کدام از آنها فرضاً نبودند، بلکه نیمی از آنان و شاید هیچ یک از آنان هم که نبودند، زبان فارسی بود. زبان فارسی زبان یک ملت و قومیت و نژاد بخصوصی است نه زبان یک کتاب یا یک فرد، ولی عربی زبان یک کتاب است به نام قرآن که آن کتاب و فرزندان او از نهج البلاغه گرفته تا کتب علمی و فلسفی از قبیل شفا و اشارات به آن سخن گفته‌اند.^۱

وحدت و ترویج زبانهای اسلامی

۱۰۰. از جمله کارهایی که باید انجام داد، ترویج زبانهای اسلامی است. این برای اتحاد مسلمانان فوق‌العاده ضرورت دارد. ما می‌گوییم زبانهای اسلامی؛ اسلام از یک نظر زبان مخصوص ندارد، یعنی زبانی که مروج آن زبان باشد. از نظر دیگر زبان عربی چون زبان قرآن و عبادات است، لازم است بر هر مسلمانی که با این زبان کم و بیش آشنا باشد. از نظر دیگر، ما هر زبانی که با آن زبان آثار اسلامی مهمی به وجود آمده آن را زبان اسلامی می‌دانیم، علیهذا زبان فارسی و ترکی و اردو نیز باخصوص زبان فارسی یک زبان اسلامی است.

مثنوی، سعدی، حافظ، نظامی، کیمیای سعادت، جامی و غیره اینها همه شاهکارهای اسلامی است و مولود اسلام است، بیش از آنکه به ایران تعلق داشته باشد به اسلام تعلق دارد.^۱

محورهای وحدت اسلامی

۱۰۱. فقط سه چیز است که می‌تواند مسلمین را به هم مربوط کند و ملاک وحدت آنهاست: قرآن، رسول اکرم و سیرت و تاریخ آن حضرت، کعبه و حج. از اینجا می‌توان به عمق گفته معروف گلاستون پی برد که معروف است گفته است:

«مَادَامَ الْقُرْآنُ يُتْلَىٰ وَ مُحَمَّدٌ يُذْكَرُ وَ الْكَعْبَةُ يُحَجُّ فَالْنَّصْرَانِيَّةُ عَلَيَّ خَطْرٌ عَظِيمٌ».

تا قرآن خوانده می‌شود و نام محمد بر سر زبانهاست و حج کعبه گزارده می‌شود، نصرانیت در خطر بزرگی قرار دارد.

وحدت و استقلال طلبی

۱۰۲. یکی از آثار اجتماع که احساس وحدت و در نتیجه احساس قدرت و شوکت می‌شود، پیدایش حس استقلال طلبی است. حج خود الهام بخش مبارزات ضد استعماری است، همچنان که اندونزیها از حج الهام گرفتند.^۲

لوازم ایجاد وحدت

۱۰۳. الف. ترک مجادله و مباحثه‌های مذهبی در حج: «فَلَارْفَثَ وَ لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ».

ب. پخش کتابهای مفید

۱- حج، ص ۸۳ و ۸۴

۲- یادداشتهای استاد مطهری (۷)، ص ۴۱۵

- ج. پیدا کردن موارد سوءظن‌ها از قبیل مجوسیت ایرانیها و اثبات خلاف آن
- د. ترویج زبانهای اسلامی، حتی از طرف ما زبان فارسی، نشر آثار عمیق اسلامی^۱

وحدت و حسن تفاهم

۱۰۴. اقدامات حسن تفاهم را در دو قسمت باید انجام داد: اول در این ناحیه که اقداماتی بشود که سوءتفاهماتی که دیگران درباره ما ایرانیان و شیعه پیدا کرده‌اند از بین بروند. این از این طریق نمی‌شود که مثلاً ما به این ترتیب عمل کنیم که ایهاالناس! تنها تابع پیغمبر، ما هستیم زیرا پیغمبر خلیفه معین کرده است و ما تابع واقعی پیغمبر و خلیفه منصوب او هستیم. این‌گونه کارها چون مستلزم تحقیر و تخطئه طرف است، هر اندازه مستدل باشد تجربه نشان داده که اثر نمی‌بخشد.

طریق دیگر این است که محاسن شیعه معرفی شود؛ فقه شیعه، تفاسیر شیعه، کتب اخلاقی شیعه، کتب دعای شیعه، مدارس و مجامع شیعه، شخصیت‌های شیعه معرفی شود، همان طوری که عملاً دیدیم کتاب مختصرالمنافع محقق حلی چقدر اثر خوب بخشید.

قسمت دوم این است که خود ما از نزدیک آنها را مطالعه کنیم. آیا آنها واقعاً ناصبی هستند؟ آیا آنها از روی دروغ و دشمنی و برای ابطال حج مدعی رؤیت هلال می‌شوند؟ چرا این جور فکر کنیم؟^۲

تسامح، مایه اتحاد

۱۰۵. وسعت نظر و سعه مشرب، چه در آنچه مربوط به غیر مسلمان است که یکی از علل تشکیل تمدن اسلامی تسامح با اهل مذاهب دیگر است و چه از نظر خود مسلمانان و اختلاف عقاید و سلايق، که امروز بر عکس نوعی تنگ نظری عجیب حکمفرماست که

۱- یادداشتهای استاد مطهری (۷)، ص ۴۱۵

۲- یادداشتهای استاد مطهری (۷)، ص ۴۱۴ و ۴۱۵

همه همه را تخطئه و تکفیر و تفسیق می‌کنند، رحمت خدا را محدود می‌کنند، هی قید و شرط بر اسلام می‌افزایند. اسلام می‌گوید: «لَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ كَسَتْ مُؤْمِنًا» قرآن درباره اختلاف می‌گوید: «وَلِلَّذِكِّ خَلْقَهُمْ» پیغمبر فرمود: «اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ» تفکرهای محدود که منجر به تخطئه و تکفیر و تفسیق‌ها می‌شود بزرگترین اثرش تفرق و تشتت نیروهاست. خوارج که در کتاب جاذبه و دافعه علی علیه السلام درباره‌شان بحث کرده‌ایم، مظهر و نمونه کامل این محدودیت فکری هستند.^۱

اختلاف برای شناسایی، نه تفرق

۱۰۶. مسئله وحدت ملل اسلامی بر اساس ایدئولوژی و این که قومیتها و نژادها مرزهای مصنوعی است برای تسهیل شناسایی، یکی از مظاهر وسعت نظر تفکر اسلامی است، و بر عکس رجوع به تعصبات ملی و نژادی و ناسیونالیستی گرایش به محدودیت و در پوست خود مانند خارپشت فرورفتن است. ظاهریون و حنابله در اهل سنت و اخباریین شیعه ممثل تنگ‌نظری از این نظرند.^۲

شناخت متقابل مذاهب اسلامی

۱۰۷. ما در صدد این نیستیم که طرحی برای از بین بردن فرقه‌ها و مذاهب و بازگشت همه به اصل اسلام بریزیم، زیرا این، کاری است که اولاً از ما ساخته نیست و ثانیاً وحدت اسلامی متوقف بر این نیست که فرق و مذاهب از میان برود. جهات اختلاف فرق و مذاهب آن قدر زیاد نیست که مانع اخوت اسلامی بشود و جهات اشتراک آنها آن قدر زیاد و نیرومند است که می‌تواند آنها را به هم بپیوندد.

۱- یادداشتهای استاد مطهری (۱)، ص ۱۵۵

۲- یادداشتهای استاد مطهری (۱)، ص ۱۵۶

و نیز ما نمی‌خواهیم ادعا کنیم که تمام اختلافات مسلمین از نوع سوء تفاهم است. خیر، چنین ادعایی هم نداریم. همه اختلافات سوء تفاهم نیست، اگر بناست حل بشود به طریق دیگر غیر از رفع سوء تفاهمات باید حل شود. آنچه ما در صدد آن هستیم و به عبارت دیگر هدف ما از این درس این است که شکافهایی که ناشی از خوب درک نکردن یکدیگر است، از میان برود. هدف ما این است که فرق و مذاهب اسلامی یکدیگر را آن طور که هستند بشناسند و تصور کنند، تصورات دروغ و وهمی را از خود نسبت به برادران خود دور کنند.^۱

شعور واحد و اتحاد

۱۰۸. جامعه ما آن وقت جامعه اسلامی است که شعور واحد بر ما حکومت کند، یک جور فکر کنیم و یک جور متأثر شویم، به خاطر یک سلسله امور همه دلشاد شویم و یک سلسله امور اشک همه ما را جاری سازد، نه اینکه از حوادثی نیمی بخندیم و نیمی بگرییم و از پیشامدهای دیگر نیم گریان خندان، و نیم خندان گریان باشیم.^۲

اتحاد زمینه‌ساز قدرت

می‌دانیم که هیچ کار و عملی بدون قدرت و نیرو میسر نیست و در اسلام تحصیل قدرت واجب است (وَ اَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ). این قوه اختصاص به تجهیزات جنگی ندارد، جنگ و مبارزه و تنازع بین حق و باطل همیشه با شکلهای مختلف هست. و از طرفی قدرت بدون اتحاد و اتفاق میسر نیست (آری به اتفاق جهان می‌توان گرفت) و اتحاد هم هنگامی به شکل یک قدرت و نیرو درمی‌آید که نظمی و تشکیلاتی بوده باشد،

۱- م. ج. ا. ج. ۲۵، ص ۳۸ - ۳۹

۲- یادداشتهای استاد مطهری (۶)، ص ۵۰

مرکزی و فرمانی و اطاعت و اجرایی بوده باشد، و مخصوصاً سرعت اجر بدون نظم و
تشکیلات میسر نیست.^۱

اداره کل پژوهش و آموزش سما

۱- یادداشتهای استاد مطهری (۱)، ص ۱۳۸ و ۱۳۹